

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ - ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΠΙΟΥ
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ: ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ Α.Π.Θ.

vol. I

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΠΙΟΥ
Εκπαίδευση, Έρευνα, Εφαρμοσμένο Έργο

Education, Research and Practice
LANDSCAPE ARCHITECTURE

ΣΥΝΕΔΡΙΟ

πρακτικά: τόμος I
2-4 Νοεμβρίου 2023
Θεσσαλονίκη

Thessaloniki
2-4 November 2023
CONFERENCE
proceedings: volume I

FACULTY OF ENGINEERING A.U.Th.
P. PANAGIOTOPOULOS
A. TSIJUMIS
AMPHITHEATRES
EXHIBITION HALL

JOINT POSTGRADUATE PROGRAM
LANDSCAPE ARCHITECTURE
ADMINISTRATED BY THE SCHOOL OF ARCHITECTURE- A.U.Th.

ARISTOTLE UNIVERSITY OF THESSALONIKI
SCHOOL OF ARCHITECTURE - SCHOOL OF AGRICULTURE

20

Editing

M. ANANIADOU-TZIMOPOULOU

P. MOURATIDOU

© Aristotle University of Thessaloniki

Ziti Publications, Thessaloniki 2024

ISBN 978-960-456-628-0

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού νόμου (Ν.2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Cover photo: M. Ananiadou-Tzimopoulou

πρακτικά: τόμος I

proceedings: volume I

**ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΠΙΟΥ +20
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΕΡΕΥΝΑ, ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΟ ΕΡΓΟ**

Οργανωτική Επιτροπή

Αθανασιάδου Ε., ΔΠΜΣ ΑΤ ΑΠΘ, Πρόεδρος ΠΣΑΤ
Ανανιάδου-Τζημοπούλου Μ., Ομ. Καθηγήτρια ΑΠΘ
Βιτοπούλου Α., Αναπλ. Καθηγήτρια ΑΠΘ
Λιονάτου Μ., ΔΠΜΣ ΑΤ ΑΠΘ, ΥΠΕΝ
Μαυρίδου Α., ΔΠΜΣ ΑΤ ΑΠΘ
Μουρατίδου Π., ΔΠΜΣ ΑΤ ΑΠΘ
Παπαδοπούλου Α., ΔΠΜΣ ΑΤ ΑΠΘ
Τρατσέλα Μ., Επικ. Καθηγήτρια ΑΠΘ
Τσαλικίδης Ι.Α., Ομ. Καθηγητής ΑΠΘ
Φράγκος Δ., Καθηγητής, Διευθυντής ΔΠΜΣ ΑΤ ΑΠΘ

Επιστημονική Επιτροπή

Αθανασιάδου Ε., ΔΠΜΣ ΑΤ ΑΠΘ, Πρόεδρος ΠΣΑΤ
Αθανασίου Ε., Καθηγήτρια ΑΠΘ
Ανανιάδου-Τζημοπούλου Μ., Ομ. Καθηγήτρια ΑΠΘ
Αξαρχλή Κ., Ομ. Καθηγήτρια ΑΠΘ
Βιτοπούλου Α., Αναπλ. Καθηγήτρια ΑΠΘ
Γεωργίου Π., Καθηγητής ΑΠΘ
Γιαννακού Α., Καθηγήτρια ΑΠΘ
Γκόλτσιου Α., Επικ. Καθηγήτρια ΓΠΑ, Πρόεδρος IFLA Europe
Γουργιώτης Α., Επικ. Καθηγητής ΠΘ
Γρηγοριάδου Μ., Επικ. Καθηγήτρια ΔΠΘ
Ζαβράκα Δ., Επικ. Καθηγήτρια ΑΠΘ
Ζάγκας Θ., Καθηγητής ΑΠΘ
Ζαφειρόπουλος Σ., Ομοτ. Καθηγητής ΑΠΘ
Ζωΐδης Γ., Ομοτ. Καθηγητής ΑΠΘ
Καλαρά Κ., Αναπλ. Καθηγήτρια ΑΠΘ
Καλμπουρτζή Κ., Καθηγήτρια ΑΠΘ
Καλογήρου Ν., Ομοτ. Καθηγητής ΑΠΘ
Καλφόπουλος Α., Αναπλ. Καθηγητής ΑΠΘ
Κανταρτζής Α., Καθηγητής ΠΙ
Καραμανέα Π., Αναπλ. Καθηγήτρια ΠΚ
Κατσαβουνίδου Γ., Επικ. Καθηγήτρια ΑΠΘ
Κονταξάκης Δ., Αναπλ. Καθηγητής ΑΠΘ
Κουνδουράς Σ., Καθηγητής ΑΠΘ
Λιονάτου Μ., ΔΠΜΣ ΑΤ ΑΠΘ, ΥΠΕΝ
Μαμώλος Α., Καθηγητής ΑΠΘ
Μανωλίδης Κ., Καθηγητής ΠΘ
Μαριά Ε. Α., Καθηγήτρια ΠΚ
Μαρλαντή Μ., Επικ. Καθηγήτρια ΕΜΠ
Μαυρίδου Α., ΔΠΜΣ ΑΤ ΑΠΘ
Μουρατίδου Π., ΔΠΜΣ ΑΤ ΑΠΘ
Μπακιρτζή Ο., ΔΠΜΣ ΑΤ, ΥΠΠΟΑ
Μωραΐτης Κ., Ομοτ. Καθηγητής ΕΜΠ
Νικηφορίδης Π., Αρχιτέκτων
Πάκα Α., Καθηγήτρια ΑΠΘ
Πανέτσος Γ., Καθηγητής ΠΠ
Παπαδοπούλου Α., ΔΠΜΣ ΑΤ ΑΠΘ
Παπαφωτίου Μ., Καθηγήτρια ΓΠΑ
Παρασκευοπούλου Α., Αναπλ. Καθηγήτρια ΓΠΑ
Παρταλίδου Μ., Αναπλ. Καθηγήτρια ΑΠΘ
Πατσαβός Ν., Αναπλ. Καθηγητής ΠΙ
Πολύζου Ε., ΕΔΙΠ, ΔΙΠΑΕ
Πολυχρονόπουλος Δ., Καθηγητής ΔΠΘ
Ρόδη Α., Αναπλ. Καθηγήτρια ΠΠ
Τέλλιος Α., Καθηγητής, Πρόεδρος Τμ. Αρχιτεκτόνων Μηχ. ΑΠΘ
Τερκενλή Θ. Σ., Καθηγήτρια ΠΑ
Τζώριτζη Τ., Αναπλ. Καθηγήτρια, DABC, Politecnico di Milano
Τρατσέλα Μ., Επικ. Καθηγήτρια ΑΠΘ
Τσαλικίδης Ι.Α., Ομοτ. Καθηγητής ΑΠΘ
Τσιούρης Σ., Ομοτ. Καθηγητής ΑΠΘ
Τσιτσώνη Θ., Καθηγήτρια ΑΠΘ
Τσουκαλά Κ., Ομοτ. Καθηγήτρια ΑΠΘ
Φράγκος Δ., Καθηγητής, Διευθυντής ΔΠΜΣ ΑΤ ΑΠΘ
Χατζηγιαννόπουλος Θ., Επικ. Καθηγητής ΑΠΘ
Χατζηλαζάρου Σ., Επικ. Καθηγητής ΑΠΘ
Χριστοδούλου Χ., Αναπλ. Καθηγήτρια ΑΠΘ

**CONFERENCE LANDSCAPE ARCHITECTURE +20
EDUCATION, RESEARCH, PRACTICE**

Organizing Committee

Athanasiadou E., JPPS LA AUTH, President PHALA
Ananiadou – Tzimopoulou M., Emer. Professor AUTH
Vitopoulou A., Assoc. Professor AUTH
Lionatou M., JPPS LA AUTH, Ministry of Environment and Energy
Mavridou A., JPPS LA AUTH
Mouratidou P., JPPS LA AUTH
Papadopoulou A., JPPS LA AUTH
Tratsela M., Assist. Professor AUTH
Tsalikidis I.A., Emer. Professor AUTH
Fragkos D., Professor, Head JPPS LA AUTH

Scientific Committee

Ananiadou – Tzimopoulou M., Emer. Professor AUTH
Athanasiadou E., JPPS LA AUTH, President PHALA
Athanasiou E., Professor AUTH
Axarli K., Emer. Professor AUTH
Bakirtzi O., JPPS LA AUTH, Ministry of Culture and Sports
Chatzigiannopoulos T., Assist. Professor AUTH
Chatzilazarou S., Assist. Professor AUTH
Christodoulou C., Assoc. Professor AUTH
Fragkos D., Professor, Head JPPS LA AUTH
Georgiou P., Professor AUTH
Giannakou A., Professor AUTH
Gkoltsiou A., Assist. Professor AUA, President IFLA Europe
Gouriotis A., Assist. Professor, UT
Grigoriadou M., Assist. Professor DUTH
Kalara K., Assoc. Professor AUTH
Kalfopoulos A., Assoc. Professor AUTH
Kalmpourtzis K., Professor AUTH
Kalogirou N., Emer. Professor AUTH
Kantartzis A., Professor UI
Karamanea P., Assoc. Professor TUC
Katsavounidou G., Assist. Professor AUTH
Kontaxakis D., Assoc. Professor AUTH
Koundouras S., Professor AUTH
Lionatou M., JPPS LA AUTH, YPEN
Mamolou A., Professor AUTH
Manolidis K., Professor UT
Maria E.A., Professor TUC
Marlantzi M., Assist. Professor NTUA
Mavridou A., JPPS LA AUTH
Moraitis K., Emer. Professor NTUA
Mouratidou P., JPPS LA AUTH
Nikiforidis P., Architect
Paka A., Professor AUTH
Panetsos G., Professor UP
Papadopoulou A., JPPS LA AUTH
Papafotiou M., Professor AUA
Paraskevopoulou A., Assoc. Professor AUA
Partalidou M., Assoc. Professor AUTH
Patsavos N., Assoc. Professor UI
Polychronopoulos D., Professor DUTH
Polyzou E., EDIP, IHU
Rodi A., Assoc. Professor UP
Tellios A., Professor, President School of Architecture AUTH
Terkenli T.S., Professor UA
Tratsela M., Assist. Professor AUTH
Tsalikidis I., Emer. Professor AUTH
Tsiouris S., Emer. Professor AUTH
Tsitsoni T., Professor AUTH
Tsoukala K., Emer. Professor AUTH
Tzortzi J., Assoc. Professor, DABC, Politecnico di Milano
Vitopoulou A., Assoc. Professor AUTH
Zafeiropoulos S., Emer. Professor AUTH
Zagas T., Professor AUTH
Zavraka D., Assist. Professor AUTH
Zoidis G., Emer. Professor AUTH

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

CONTENTS

Τόμος Ι

Volume I

Εναρκτήρια Τελετή
Opening Ceremony

Συνεδρία 1 Προγραμματισμός και Σχεδιασμός Τοπίου I
Session 1 Landscape Planning and Design I

Συνεδρία 2 Προγραμματισμός και Σχεδιασμός Τοπίου II
Session 2 Landscape Planning and Design II

Συνεδρία 3 Προγραμματισμός και Σχεδιασμός Τοπίου III
Session 3 Landscape Planning and Design III

Συνεδρία 4 Αστικές Στρατηγικές_Πράσινες και Γαλάζιες Υποδομές I
Session 4 Urban Strategies_Green and Blue Infrastructure I

Συνεδρία 5 Αστικές Στρατηγικές_Πράσινες και Γαλάζιες Υποδομές II
Session 5 Urban Strategies_Green and Blue Infrastructure II

Συνεδρία 6 Δημόσιος Χώρος I
Session 6 Public Space I

Συνεδρία 7 Δημόσιος Χώρος II
Session 7 Public Space II

Συνεδρία 8 Δημόσιος Χώρος III
Session 8 Public Space III

Συνεδρία 9 Δημόσιος Χώρος IV
Session 9 Public Space IV

Συνεδρία 10 Δημόσιος Χώρος V
Session 10 Public Space V

Συνεδρία 11 Δημόσιος Χώρος VI
Session 11 Public Space VI

Συνεδρία 12 Πάρκα και Κήποι
Session 12 Parks and Gardens

Τόμος II

Volume II

- Συνεδρία 13** Ιστορικά και Πολιτισμικά Τοπία I
Session 13 Historical and Cultural Landscapes I
- Συνεδρία 14** Ιστορικά και Πολιτισμικά Τοπία II
Session 14 Historical and Cultural Landscapes II
- Συνεδρία 15** Ιστορικά και Πολιτισμικά Τοπία III
Session 15 Historical and Cultural Landscapes III
- Συνεδρία 16** Ιστορικά και Πολιτισμικά Τοπία IV
Session 16 Historical and Cultural Landscapes IV
- Συνεδρία 17** Ιστορικά και Πολιτισμικά Τοπία V
Session 17 Historical and Cultural Landscapes V
- Συνεδρία 18** Φυσικό, Αγροτικό και Περιαστικό Τοπίο I
Session 18 Natural, Rural and Suburban Landscape I
- Συνεδρία 19** Φυσικό, Αγροτικό και Περιαστικό Τοπίο II
Session 19 Natural, Rural and Suburban Landscape II
- Συνεδρία 20** Πολιτική Τοπίου I
Session 20 Landscape Policy I
- Συνεδρία 21** Πολιτική Τοπίου II
Session 21 Landscape Policy II

Στρογγυλή Τράπεζα "Τοπίο για το Κλίμα"
Round Panel "Landscape for the Climate"

Posters

Εκθέσεις
Exhibitions

Περιεχόμενα τόμου Ι

Contents of volume I

Εναρκτήρια Τελετή Opening Ceremony	
Εισαγωγή..... Introduction	15
Καλωσόρισμα Διευθυντή ΔΠΜΣ Αρχιτεκτονική Τοπίου ΑΠΘ, Δ. ΦΡΑΓΚΟΣ..... Head's welcome address speech JPPS LA AUTh, D. FRANGOS	17
Χαιρετισμός Πρύτανη ΑΠΘ, Δ. ΚΩΒΑΙΟΣ..... Rector's address speech AUTh, D. KOVEOS	19
Χαιρετισμός Κοσμήτορα Πολυτεχνικής Σχολής ΑΠΘ, Κ. ΥΑΚΙΝΘΟΣ..... Dean's address speech Faculty of Engineering AUTh, K. YAKINTHOS	21
Χαιρετισμός Κοσμήτορα Σχολής Γεωπ., Δασολ. και Φυσ. Περιβ. ΑΠΘ, Α. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ..... Dean's address speech School of Agriculture, For. and Nat. Env. AUTh, A. APOSTOLIDIS	23
Χαιρετισμός Προέδρου Τμ. Αρχιτεκτόνων ΑΠΘ, Α. ΤΕΛΛΙΟΣ..... President's address speech School of Architecture AUTh, A. TELLIOS	24
Χαιρετισμός Προέδρου Τμ. Γεωπονίας ΑΠΘ, Σ. ΚΟΥΝΔΟΥΡΑΣ..... President's address speech School of Agriculture AUTh, S. KOUNDOURAS	25
Χαιρετισμός Προέδρου IFLA EUROPE, Α. ΓΚΟΛΤΣΙΟΥ..... President's address speech IFLA EUROPE, A. GOLTSIOU	26
Συνέδριο 20 ετίας, Μ. ΑΝΑΝΙΑΔΟΥ-ΤΖΗΜΟΠΟΥΛΟΥ..... 20 Year's Conference, M. ANANIADOU-TZIMOPOULOU	28
Αρχιτεκτονική Τοπίου +20, Ι. ΤΣΑΛΙΚΙΔΗΣ..... Landscape Architecture +20, I. TSALIKIDIS	30
Landscape Art and Design: The ecology of ideas, V.A. MORABITO.....	33

Συνεδρία 1 Προγραμματισμός και Σχεδιασμός Τοπίου Ι Session 1 Landscape Planning and Design I

Αποκατάσταση πρώην λιγνιτορυχείων και τοπικός σχεδιασμός, Π. ΚΑΡΑΜΑΝΕΑ, Θ. ΠΟΛΥΖΟΙΔΗΣ..... Regeneration of former lignite mines and landscape design in Greece, P. KARAMANEA, T. POLYZOIDIS	39
Πάρκο λίμνης Αγκιάς, Χανιά: Γέφυρες μεταξύ φύσης και τεχνικής, Α. ΒΑΖΑΚΑΣ, Μ. ΜΑΝΔΑΛΑΚΗ..... Aggia lake park, Chania: Bridges between nature and craft, A. VAZAKAS, M. MANDALAKI	46

Συνδυαστικές στρατηγικές σχεδιασμού του αστικού χώρου και διαχείρισης των υδάτων σε απάντηση επίμονων περιβαλλοντικών προκλήσεων, Α. ΚΟΥΡΤΗ, Γ. ΖΑΒΟΛΕΑΣ, Δ. ΑΛΜΠΑΝΗ-ΛΕΚΚΑ.....	55
Complex strategies of urban design and water management in response to persistent environmental challenges, A. KOURTI, Y. ZAVOLEAS, D. ALMPANI-LEKKA	
Το δίκτυο των ρεμάτων της Θεσσαλονίκης: Ανάπτυξη, διατήρηση και σχεδιασμός του φυσικού τοπίου, Σ. ΤΣΟΥΜΑΛΑΚΟΣ, Κ.Λ. ΚΑΤΣΙΦΑΡΑΚΗΣ.....	64
The network of the streams of Thessaloniki: Development, preservation and planning of the natural landscape, S. TSOUMALAKOS, K.L. KATSIFARAKIS	

Συνεδρία 2 Προγραμματισμός και Σχεδιασμός Τοπίου II **Session 2** Landscape Planning and Design II

Νέος διάλογος δημόσιου χώρου και πολιτισμού στη Μηλιά Γρεβενών, Σ. ΦΙΤΖΙΟΣ, Ν. ΔΟΓΚΑΛΗΣ, Ν. ΚΟΥΤΣΟΥΡΑΣ, Ν. ΠΟΛΥΧΡΟΝΑΚΗΣ.....	72
New dialogue between public space and culture in Milia Grevena, S. FITZIOS, N. DOGKALIS, N. KOUTSOURAS, N. POLYCHRONAKIS	
Έρευνα αρχιτεκτονικής τοπίου για τους ελληνικούς ταμιευτήρες νερού. Συστηματική καταγραφή και σχεδιαστικές προτάσεις, Μ. ΝΑΝΑ.....	76
Landscape architecture survey for Greek water reservoirs. Systematic recording and design proposals, M. NANA	
Διερεύνηση των ευρωπαϊκών και εθνικών στρατηγικών για την προστασία της βιοποικιλότητας στο σχεδιασμό τοπίου στην Αρτέμιδα, Ε. ΚΑΡΥΣΤΙΝΟΥ, Α. ΓΚΟΛΤΣΙΟΥ.....	83
Examination of european and national strategies for the protection of biodiversity in landscape design at Artemida, E. KARYSTINOU, A. GKOLTSIOU	
Αποδομώντας το όριο ξηράς-θάλασσας, Ε. ΜΙΚΕΛΗ, Χ. ΓΚΟΛΙΑ.....	90
Deconstructing the boundary between land and sea, E. MIKELI, C. GKOLIA	
Future deathscapes: Η διαφαινόμενη αστική δυναμική των χώρων ταφής, Γ. Δ. ΛΟΥΝΤΖΗΣ, Γ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ.....	97
Future deathscapes: The emerging urban dynamics of burial grounds, G.D. LOUNTZIS, G. NIKOLAIDI	

Συνεδρία 3 Προγραμματισμός και Σχεδιασμός Τοπίου III **Session 3** Landscape Planning and Design III

"Σκουπιδοτοπία": Οι χώροι ταφής απορριμάτων ως τοπίο, Ε.Α. ΔΙΑΜΑΝΤΟΥΛΗ, Λ. STENDARDO.....	105
"Wastescapes": Landfills as landscape, E.A. DIAMANTOULI, L. STENDARDO	
Αυλές: Αστικοί υπαίθριοι χώροι που "ανήκουν", Δ. ΖΑΒΡΑΚΑ.....	111
Courtyards: Urban open spaces "belonging", D. ZAVRAKA	
Ο ρόλος των ναυτικών και ιστιοπλοϊκών ομίλων στη διαμόρφωση του τοπίου και τη βιωσιμότητα των παράκτιων περιοχών στην Ελλάδα, Κ. ΧΑΣΚΗ, Ι. ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ.....	117
The role of nautical and sailing clubs in the shaping of landscape design and sustainability of coastal areas in Greece, K. CHASKI, I. SYMEONIDOU	

Εκθεσιακά πεδία στο χρόνο: Μια κριτική προσέγγιση των μετασχηματισμών του τοπίου, Π. ΜΟΥΡΑΤΙΔΟΥ.....	124
Expo grounds in time: A critical approach of the landscape transformations, P. MOURATIDOU	
Σχεδιασμός παράκτιου τοπίου εκβολής Δενδροποτάμου, Μ. ΑΝΑΝΙΑΔΟΥ-ΤΖΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, Δ. ΚΑΡΑΒΑΣΙΛΗ.....	131
Dendropotamos estuary, a coastal landscape project, Μ. ΑΝΑΝΙΑΔΟΥ-ΤΖΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, Δ. ΚΑΡΑΒΑΣΙΛΗ	

Συνεδρία 4 Αστικές Στρατηγικές_Πράσινες και Γαλάζιες Υποδομές I **Session 4** Urban Strategies_Green and Blue Infrastructure I

Αστικό τοπίο και νερό: Η περίπτωση του Κηφισού ποταμού, Θ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ.....	140
Urban landscape and water: The case of the Kephisos river, Θ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ	
Η συμβολή των αστικών κενών στη διαμόρφωση του τοπίου, η περίπτωση του τρίτου τοπίου, Μ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΥ.....	147
The contribution of urban voids to the formation of the landscape, the case of the third landscape, Μ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΥ	
Research and projects for protection, management and landscape design, D. BARTLETT.....	154
Άνθρακας και αστικό μέλλον: τι είναι πραγματικά βιώσιμο?, Α. ΝΙΚΟΛΟΓΙΑΝΝΗ.....	158
Carbon and our urban future; what is truly sustainable?, Α. ΝΙΚΟΛΟΓΙΑΝΝΗ	
Κατασκευή παραλιακού τοπίου Θεσσαλονίκης. Στρατηγικές αστικής ακτογραμμής, Σ. ΑΛΕΞΙΑΔΟΥ.....	165
Artificial waterfront landscape of Thessaloniki. Urban coastline strategies, S. ALEXIADOU	

Συνεδρία 5 Αστικές Στρατηγικές_Πράσινες και Γαλάζιες Υποδομές II **Session 5** Urban Strategies_Green and Blue Infrastructure II

Στρατηγικές πράσινες-μπλε υποδομές στο Παρίσι. Πρασινοποίηση δημόσιων χώρων, οικολογικοί διάδρομοι και βιοποικιλότητα, Α. ΒΙΤΟΠΟΥΛΟΥ.....	173
Green-blue infrastructure strategies in Paris. Public space greenification, ecological corridors and biodiversity, Α. ΒΙΤΟΠΟΥΛΟΥ	
Αρχιτεκτονική τοπίου και δικτυώσεις ελεύθερου χώρου. Εφαρμογές στη σύγχρονη πόλη, Ε. ΙΟΡΔΑΝΙΔΟΥ.....	179
Landscape architecture and open space networks. Applications in the contemporary city, Ε. ΙΟΡΔΑΝΙΔΟΥ	
Τοπία "αστικής πράσινης υπαρπαγής" στις πυκνοδομημένες ελληνικές πόλεις, Ε. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ.....	187
Landscapes of "urban green grabbing" in densely built Greek cities, Ε. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ	
Οι αστικές εγκαταλειμμένες εκτάσεις ως ευκαιρία εφαρμογής συμμετοχικών μοντέλων αστικής διακυβέρνησης μέσω προσωρινών χρήσεων γης: Κοινωνικοχωρική προσέγγιση της περίπτωσης του παλαιού νοσοκομείου Αλεξανδρούπολης, Ε. ΚΩΣΤΑΚΗ, Ι. ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ.....	194
Urban abandoned land as an opportunity to implement participatory urban governance models through temporary uses: A socio-spatial approach. The case of the Alexandroupolis' old hospital, Ε. ΚΩΣΤΑΚΗ, Ι. ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ	

Συνεδρία 6 Δημόσιος Χώρος I

Session 6 Public Space I

- Η πλατεία Κολωνακίου, υπόδειγμα ανευθυνότητας και δημόσιας- πνευματικής και οικονομικής σπατάλης. Ένας επίλογος, Δ. ΑΝΤΩΝΑΚΑΚΗΣ.....202
Kolonaki square, an example of irresponsibility and public- spiritual and financial waste. An epilogue, D. ANTONAKAKIS
- Δημόσιος χώρος. Κοιτάζτε το μέλλον στα μάτια, Ε.Μ. ΜΟΥΡΕΛΑΤΟΥ.....211
Public space. Look the future in the eyes, E.M. MOURELATOU
- Αναζητώντας την ταυτότητα του τόπου, Μ. ΜΠΑΜΠΑΛΟΥ-ΝΟΥΚΑΚΗ.....215
Looking for the place's identity, B. BABALOU-NOUKAKI
- Αναζητώντας ένα νέο αστικό συντακτικό: Προτάσεις για την επανάκτηση και αναβάθμιση του δημόσιου χώρου της Θεσσαλονίκης, Γ. ΖΩΙΔΗΣ, Α. ΜΠΟΥΡΛΙΔΟΥ.....224
Seeking a new urban syntax: Proposals for the reclaiming and upgrade of Thessaloniki's public space, G. ZOIDIS, A. BOURLIDOU
- Μνήμη και λήθη στο σχεδιασμό του αστικού τοπίου, Μ. ΑΝΑΝΙΑΔΟΥ-ΤΖΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, Π. ΜΟΥΡΑΤΙΔΟΥ, Σ. ΤΖΙΜΟΠΟΥΛΟΥ.....232
Memory and oblivion in urban landscape design, M. ANANIADOU-TZIMOPOULOU, P. MOURATIDOU, S. TZIMOPOULOU

Συνεδρία 7 Δημόσιος Χώρος II

Session 7 Public Space II

- Συμμετοχικός σχεδιασμός του τοπίου. Εφαρμογή σε νηπιαγωγείο στη Θεσσαλονίκη, Ε. ΠΟΛΥΖΟΥ, Φ. ΧΑΤΖΗΠΡΟΔΡΟΜΟΥ, Μ. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΟΥ, Ε. ΕΥΤΑΞΙΑΔΟΥ.....240
Participatory landscape design. The case of a kindergarten in Thessaloniki, E. POLYZOU, F. CHATZIPRODROMOU, M. STAMATIADOU, E. EFTAXIADOU
- Συμμετοχικός σχεδιασμός για την ανάπλαση του μητροπολιτικού πάρκου Τρίτση της Αθήνας, Σ. ΓΙΑΜΑΚΟΣ, Φ. ΓΙΑΜΑΚΟΥ.....250
Participatory design for the regeneration of the Tritsis metropolitan park of Athens, S. GIAMAKOS, F. GIAMAKOU
- Συμμετοχικές πρακτικές στον σχεδιασμό ανοικτών δημόσιων χώρων: Εργαστήριο ανασχεδιασμού του πάρκου Ηλέκτρας-Δαβάκη στην Πυλαία Θεσσαλονίκης με συμμετοχή παιδιών, Γ. ΚΑΤΣΑΒΟΥΝΙΔΟΥ, Θ. ΜΕΛΛΙΟΣ.....257
Participatory practices in the design of open public spaces: Co-design workshop for the redesign of Ilektras-Davaki park in Pylaia Thessaloniki with children's participation, G. KATSAVOUNIDOU, T. MELLIOS
- Σχολικές αυλές: Αστικά κενά ή ανοιχτοί χώροι διάδρασης; Μ. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΟΥ, Ε. ΣΑΜΟΥΡΚΑΣΙΔΟΥ, Β. ΦΙΛΟΥ.....264
Schoolyards: Urban voids or open spaces of interaction?, M. GRIGORIADOU, E. SAMOURKASIDOU, V. FILOU
- Πράσινη γραμμή- Ένας διάδρομος βιοποικιλότητας κατά μήκος του σιδηροδρομικού δικτύου του ΟΣΕ στην Αθήνα, Ν. ΚΟΓΙΑ, Μ. ΠΑΠΑΦΩΤΙΟΥ, Φ. ΜΠΟΥΓΙΑΤΙΩΤΗ.....272
A biodiversity corridor along the OSE railway network in Athens, N. KOGIA, M. PAPAFOTIU, F. BOUGIATIOTI

Συνεδρία 8 Δημόσιος Χώρος III **Session 8** Public Space III

- Συνθέτοντας το δημόσιο αστικό τοπίο στα Τρίκαλα, Κ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ,
Θ. ΚΑΡΑΧΑΛΙΟΣ, Σ. ΚΑΡΑΧΑΛΙΟΣ, Λ.Μ. ΜΠΕΛΕΜΕΖΗ, Κ. ΜΩΡΑΪΤΗΣ, Κ. ΧΕΛΙΔΩΝΗ.....**280**
Composing the public urban landscape in Trikala, K. APOSTOLIDIS,
T. KARACHALIOS, S. KARACHALIOS, L.M. BELEMEZI, K. MORAITIS, K. HELIDONI
- Ανάκτηση και ανασύσταση του δημόσιου χώρου: Παλαιός λιμένας Πατρών
και πλατεία Εμπορίου Σερρών, Π. ΜΟΥΡΑΤΙΔΟΥ, Α. ΛΙΜΠΑ.....**285**
Retrieval and redefinition of public space: Patras' old port
and Serres' Emporiou square, P. MOURATIDOU, A. LIMPA
- Ένα ψηφιδωτό κέντρο πόλης. Μελέτη περίπτωσης για την ανάπλαση των υπαίθριων
χώρων της Κατερίνης, Θ. ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ, Δ. ΠΑΠΑΕΜΜΑΝΟΥΗΛ.....**293**
A city center mosaic. A case study for the redevelopment of Katerini's open spaces,
T. CHATZIGIANNOPOULOS, D. PAPAEMMANOUIL
- Τοπία πόλεων, Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ.....**299**
Landscapes in cities, A. PAPADOPOULOU

Συνεδρία 10 Δημόσιος Χώρος V **Session 10** Public Space V

- Αισθητική τοπίου, Δ. ΓΟΥΡΔΟΥΚΗΣ.....**308**
Landscape aesthetics, D. GOURDOUKIS
- Από τη μικροκλίμακα στον ευρύτερο κοινωνικό αντίκτυπο,
Α. ΚΟΥΤΣΟΝΑΝΟΥ, Ε. ΜΟΣΧΟΒΑΚΟΥ.....**316**
Small scale design with big social impact,
A. KOUTSONANNOU, E. MOSCHOVAKOU
- Το κρυμμένο χωρικό και χρονικό δυναμικό ως κοινή συνιστώσα στον σχεδιασμό
του τοπίου. Βραβευμένο έργο, Ε. ΠΑΠΑΛΙΟΥΡΑ, Ε. ΤΑΚΑ, Ε. ΑΝΔΡΕΟΥ.....**324**
The hidden spatial and temporal potential as a common component in landscape
design. Award winning projects, E. PAPALIOURA, E. TAKA, E. ANDREOU

12

Συνεδρία 11 Δημόσιος Χώρος VI **Session 11** Public Space VI

- Διαπλάτυνση του καταστρώματος της παλιάς παραλίας Θεσσαλονίκης,
Ι. ΒΛΑΧΟΣ, Α. ΠΑΝΟΣ.....**333**
Expansion of Thessaloniki old beach promenade,
I. VLACHOS, A. PANOS
- Σχεδιασμός επέκτασης κρηπιδώματος παλιάς παραλίας Θεσσαλονίκης,
Γ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ.....**340**
A project for extending Thessaloniki's "Palia Paralia" (Old Waterfront),
G. DIMOPOULOS
- Ένα μανιφέστο για το ιστορικό παραλιακό μέτωπο της Θεσσαλονίκης,
Ε. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΟΥ, Χ. ΚΑΡΤΑ, Σ.Ι. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, Κ. ΠΑΛΟΥΜΠΗΣ.....**347**
A manifesto for the historical waterfront of Thessaloniki,
E. GAVRIILIDOU, C. KARTA, S.I. PAPADIMITRIOU, K. PALOUBIS

Σχεδιασμός αστικού τοπίου και τεχνητή νοημοσύνη. Μια επιστημονομετρική ανάλυση, Α. ΜΠΑΝΤΟΓΙΑΣ.....	354
Urban landscape design and artificial intelligence. A scientometrics analysis, A. MPANTOGIAS	

Συνεδρία 12 Πάρκα και κήποι **Session 12** Parks and Gardens

Αστικά πάρκα και τοπιακός σχεδιασμός: Παραδείγματα από βραβεία διαγωνισμών στην Ελλάδα, Π. ΚΑΡΑΜΑΝΕΑ.....	365
Urban parks and landscape design: Examples from awarded competitions in Greece, P. KARAMANEA	
Η συμβολή της φύτευσης στο θερμικό περιβάλλον παιδικών χαρών, Α. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ, Χ. ΛΙΟΝΤΟΥ, Α. ΚΑΜΟΥΤΣΗΣ.....	371
The contribution of planting on the thermal environment of playgrounds, A. PARASKEVOPOULOU, C. LIONTOU, A. KAMOUTSIS	
Αξιολόγηση της ηχοπροστασίας σε χώρους αστικού πάρκου, Ν. ΜΠΑΡΚΑΣ, Ρ. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΙΔΟΥ.....	376
Evaluation of sound protection in urban green spaces, N. BARKAS, E. DELIGIANNIDOU	
Ο κήπος ως παιδαγωγικό εργαλείο: Ο "νηπιακός κήπος" του Friedrich Froebel, Δ. ΒΑΣΑΛΟΣ, Κ. ΜΟΡΑΪΤΗΣ.....	383
The garden as pedagogical tool: Friedrich Froebel's kindergarten, D. VASALOS, K. MORAITIS	
Η επίδραση της κηπουρικής στην ψυχική ευημερία του ανθρώπου, Ε. ΣΠΑΝΤΙΔΑΚΗ.....	390
The effect of gardening on human psychological wellbeing, E. SPANTIDAKI	

ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΑ ΤΕΛΕΤΗ

Προεδρείο: Μ. Τζημοπούλου, Ι. Τσαλικίδης

Chairpersons: Μ. Τζιμοπούλου, Ι. Τσαλικίδης

OPENING CEREMONY

Εκλεκτοί μας προσκαλεσμένοι/ες, εκπρόσωποι των Πανεπιστημιακών Αρχών, Αρχών Δημοτικών, της Πολιτείας και των Φορέων, συνάδελφοι και φίλοι, σύνεδροι και μεταπτυχιακοί φοιτητές, όλοι που με την παρουσία σας σήμερα τιμάτε τη γιορτή μας, το Συνέδριο της 20ετίας του Διατμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Αρχιτεκτονική Τοπίου», των Τμημάτων Αρχιτεκτόνων Μηχανικών της Πολυτεχνικής Σχολής και Γεωπονίας της Σχολής Γεωπονίας, Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος του ΑΠΘ.

Εκ μέρους της οργανωτικής επιτροπής, ο κύριος Τσαλικίδης και εγώ, σας ευχαριστούμε και σας καλωσορίζουμε ολόθερμα. Χαιρόμαστε για την αθρόα και ποιοτική συμμετοχή στο Συνέδριο, είμαστε ιδιαίτερα συγκινημένοι γιατί βρισκόμαστε παλιοί και νέοι να ανταμώνουμε, δύο γενιές τώρα.

Καλέσαμε, εδώ στο σπίτι μας, σε μία από καρδιάς συνεργασία για την Αρχιτεκτονική Τοπίου, την Εκπαίδευση, Έρευνα και Εφαρμοσμένο Έργο, 20 χρόνια μετά. Μετά την ίδρυση του πρώτου Ελληνικού Πανεπιστημιακού Διπλώματος, Διετούς και Διατμηματικού, Master στην Αρχιτεκτονική Τοπίου, αναγνωρισμένου εξ αρχής από το 2003 και με συνεχώς ανανεούμενες επικαιροποιήσεις, η τελευταία τετραετία έως το 2028 από την IFLA και ECLAS.

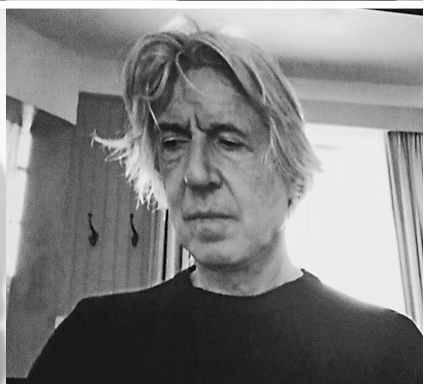
Πολλοί και άξιοι είναι οι απόφοιτοί μας παντού, εργάζονται στην Ελλάδα και το εξωτερικό, συνεισφέροντας ουσιαστικά στον σχεδιασμό τοπίου, δημόσιων και ιδιωτικών έργων, την εκπαίδευση και την έρευνα. Σε αυτούς, παλιούς και νέους αρχιτέκτονες τοπίου απευθυνόμαστε, αλλά και όλους τους αποφοίτους των άλλων πια Πανεπιστημίων της χώρας μας και έξω από αυτήν. Όλους τους συναδέλφους, δασκάλους, μελετητές, ερευνητές, όσους μέσω του έργου τους ασκούν Αρχιτεκτονική Τοπίου, όλους όσοι ασχολούνται με την εκπαίδευση, την έρευνα και το εφαρμοσμένο έργο, όπως η χώρα, ιδιαίτερα στις μέρες μας, το έχει ανάγκη και όπως στο πλαίσιο των διεθνώς τεκτονόμενων γίνεται σύγχρονα.

Το νέο συνέδριο, με τίτλο «ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΠΙΟΥ +20. Εκπαίδευση, Έρευνα και Εφαρμοσμένο Έργο», ομότιτλο με εκείνο που έλαβε χώρα το 2005, δύο μόλις χρόνια μετά την έναρξη της λειτουργίας του πρώτου Μεταπτυχιακού Αρχιτεκτονικής Τοπίου στην Ελλάδα, τιμούν 500 σύνεδροι με 150 ανακοινώσεις. Μαζί με προκαλεσμένους διεθνώς αναγνωρισμένους αρχιτέκτονες τοπίου, τέσσερις εκθέσεις, posters και τα έργα τοπίου ΑΠΘ και IFLA. Αποτελεί απολογισμό 20ετίας, μελέτης και δράσεων στον ελληνικό και ευρωπαϊκό χώρο καθώς και εφαλτήριο για το μέλλον. Για όλους τους συναδέλφους, διδάσκοντες/ουσες και ερευνητές/τριες αρχιτεκτονικής τοπίου, αρχιτέκτονες, γεωπόνους, δασολόγους, χωροτάκτες, πολιτικούς μηχανικούς, καλλιτέχνες που ασκούν αρχιτεκτονική τοπίου μέσω του έργου τους, απόφοιτους σπουδών αρχιτεκτονικής τοπίου και το έργο τους, φοιτητές/τριες και τα οράματά τους.

Η ιδιαιτερότητα του κλάδου, η διεπιστημονικότητα ενασχόλησης με το αντικείμενο, η διαφορετικότητα της αρχιτεκτονικής τοπίου στην αντιμετώπιση κλίμακας, προγράμματος, σφαιρικής προσέγγισης εκφράζονται σε ζωτικής σημασίας επίκαιρα σημαντικές **θεματικές ενότητες**: πολιτική τοπίου, προγραμματισμός και σχεδιασμός τοπίου, αστικό, φυσικό, αγροτικό και περιστατικό τοπίο, αειφόρα και ανθεκτικά τοπία, επικράτεια/περιφέρεια, αστικές στρατηγικές, τεχνικά έργα και τοπίο, δημόσιος χώρος, πράσινες και γαλάζιες υποδομές, πάρκα και κήποι, ιστορικά και πολιτισμικά τοπία, αρχιτεκτονική τοπίου και εκπαίδευση.

Αντιμετωπίζουμε το τοπίο ως καθρέφτη της κοινωνίας, της οικολογίας και του πολιτισμού, μέσα από την εκπαίδευση, την έρευνα και τα υλοποιημένα έργα, αλλά και ως πρίσμα υπό το οποίο μπορεί κάποιος να οραματιστεί και να πραγματοποιήσει την ολοκληρωμένη αναγέννηση χώρων κάθε κλίμακας, με αυξημένη κοινωνική, οικολογική και πολιτισμική αξία. Όπως το πρώτο συνέδριο (βλ. πρακτικά Συνεδρίου ΔΠΜΣ, 2005) άνοιξε προοπτικές για την αρχιτεκτονική τοπίου στην Ελλάδα, έτσι και αυτό ελπίζουμε να καθρεφτίσει στο μέλλον την αφοσίωσή μας στο Τοπίο και τον Σχεδιασμό του σύμφωνα με τις ανειλημμένες διεθνώς δεσμεύσεις (βλ. πρακτικά Συμποσίου ΔΠΜΣ, 2020, ευρωπαϊκή σύμβαση για το τοπίο).

Το επίσημο καλωσόρισμα απευθύνει ο Διευθυντής του ΔΠΜΣ Αρχιτεκτονική Τοπίου ΑΠΘ, Καθηγητής και Αναπληρωτής Πρόεδρος του Τμήματος Αρχιτεκτόνων, Δημήτρης Φράγκος.

Αξιότιμε Κοσμήτορα της Σχολής Γεωπονίας, Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος, και αγαπητέ φίλε του Μεταπτυχιακού της Αρχιτεκτονικής Τοπίου, κύριε Απόστολε Αποστολίδη,

Αξιότιμε κύριε Κοσμήτορα της Πολυτεχνικής, και πολύ αγαπητέ Κύρο Υάκινθε,

Αξιότιμε κύριε Πρόεδρε του Τμήματος Γεωπονίας και πολύ αγαπητέ Στέφανε Κουνδουρά, και

Αξιότιμε Πρόεδρε του Τμήματος Αρχιτεκτόνων, φίλτατε Τάσο Τέλλιο,

Αξιότιμη και πολύ αγαπητή Πρόεδρε της Διεθνούς Ένωσης Αρχιτεκτόνων Τοπίου, αγαπητή Κατερίνα Γκόλτσιου,

Caro Valerio Morabito, Grazie!

Αγαπητή Γιώτα Μουρατίδου, αγαπητή Μαρία Λιονάτου και αγαπητή Αθηνά Βιτοπούλου, χωρίς εσάς, την ευφυΐα σας, τη γνώση σας και την αφοσίωσή σας, αυτό το συνέδριο δεν θα μπορούσε να γίνει,

Πάρα πολύ αγαπητή Λένα Αθανασιάδου, πάρα πολύ αγαπητή Νατάσα Μαυρίδου, πάρα πολύ αγαπητή Αναστασία Παπαδοπούλου, χωρίς εσάς, αυτό που ξεκίνησε πριν από είκοσι χρόνια από το πάθος για την Αρχιτεκτονική Τοπίου, τη μέθοδο και την μανία —αν μου επιτρέπετε τη λέξη— της Μαρίας Ανανιάδου Τζημποπούλου και του Γιάννη Τσαλικίδη, δεν θα μπορούσε να συνεχισθεί καιτοι, η Μαίρη και ο Γιάννης, κατόρθωσαν να πείσουν πάρα πολλούς εμπνευστικούς ανθρώπους να προσχωρήσουν σ' αυτήν τη συνέργεια γεωπόνων και αρχιτεκτόνων. Ζητώντας συγγνώμη από τις φίλες και τους φίλους, των οποίων θα μου διαφύγουν τα ονόματα, θα προσπαθήσω να αναφέρω κάποιους αλφαβητικά —κατά σειρά μικρού ονόματος γιατί είμαστε ένα περιβάλλον οικογενειακό— αρχίζοντας από την εξαιρετική κυρία Αθηνά Παυλάτου και κλείνοντας με την κυρία Χρυσόθεμι Γεωργακοπούλου Βογιατζή, από την Γεωπονία, ευχαριστώντας την κυρία Καλμπουρτζή για όλη τη συμβολή της τόσο στο επιστημονικό όσο και στο οργανωτικό πεδίο, βεβαίως τον κύριο Τσιούρη, ο οποίος ήταν από τους πρώτους που ήρθαν σήμερα εδώ, τον κύριο Αλεξανδρίδη, τον κύριο Προδρούμου, τον κύριο Μαμώλο, τον κύριο Χατζηλαζάρου.

Τον κύριο Χατζηστάθη και —βεβαίως— τον κύριο Ιωάννη Ισπικούδη, από το Τμήμα Δασολογίας,

Την αγαπητή Όλγα Μπακιρτζή που συνδέει το τοπίο με το ιστορικό περιβάλλον,

Και διδάσκοντες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα από τα Τμήματα Τοπογραφίας και Νομικής,

Πηγαίνοντας στους αρχιτέκτονες, έρχονται στο νου μας αυτοί που δεν είναι πια μαζί μας, ο αείμνηστος Γιώργος Παπακόστας και η αείμνηστη Κική Καουκούλα. Αλφαβητικά, πάλι, ευχαριστούμε την Αλέκα —την Αλέκα Γερόλυμπου— και μετά θα πρέπει να είναι ο Βαγγέλης Δημητριάδης, ο Γιώργος Ζωίδης, η Κυριακή Τσουκαλά, ο Σαράντης Ζαφειρόπουλος. Πρέπει να ευχαριστήσουμε τους νεότερους, αρχίζοντας από την Εύη Αθανασίου ή την Αθηνά Βιτοπούλου και κλείνοντας σίγουρα —αλφαβητικά— με την Χάρης Χριστοδούλου, αφού βεβαίως αναφέρουμε τον Απόστολο Καλφόπουλο, τη Δέσποινα Ζαβράκα, τον Δημήτρη Κονταξάκη, τον Θέμη Χατζηγιαννόπουλο, τον Κωνσταντίνο Ιωαννίδη, τη Νάντια Καλαρά και τη Μαρία Τρατσέλα.

Αγαπητές και αγαπητοί συνάδελφοι, αγαπητές φίλες και αγαπητοί φίλοι, που έχουμε την τιμή και τη χαρά να βρίσκεστε εδώ, θα μου επιτρέψετε ένα μικρό σχόλιο που ερχόταν στο νου μου αυτές τις μέρες. Όπως εξηγούσα στον Valerio Morabito, είμαι ένας απλός ζωγράφος, ο οποίος έχει την τιμή να συμμετέχει σ' αυτή τη συνέργεια. Πριν από είκοσι πέντε χρόνια, που έδινε ένα δοκιμαστικό μάθημα, προκειμένου να διεκδικήσω μια θέση επίκουρου καθηγητή σ' αυτό το πολύ ωραίο πανεπιστήμιο, με ένα θέμα που ήταν πάρα πολύ γενικό, ήταν για όλα και για τίποτε, "η εκφραστική δύναμη της γραμμής", αναφέρθηκα στο *Lightning Field*, το έργο ενός από τους σημαντικότερους καλλιτέχνες της Land Art, του Walter de Maria, γεννημένου —αν δεν απατώμαι— το 1935. Στο ήπιο ανάγλυφο ενός τοπίου της ερήμου του Νέου Μεξικού, ο Walter de Maria οργάνωσε έναν κάνναβο ενός μιλίου επί ένα χιλιόμετρο, όπου έστησε τετρακόσιες μεταλλικές ράβδους, με διαφορετικό ύψος η κάθε μία, ώστε το πάνω άκρο τους να ορίζει ένα απόλυτο επίπεδο. Ελκύνοντας και κατευθύνοντας τους κεραυνούς, οι ράβδοι προσάρμοζαν στις επιθυμίες τους τους μηχανισμούς της φύσης. Αυτό το έργο είχε όλα τα χαρακτηριστικά της αμερικανικής Land Art, την επανανακάλυψη-επανανοηματοδότηση του μη τυπικά

γραφικού φυσικού τοπίου, την αναζήτηση του κρυμμένου φανταστικού φορτίου του, μια σχεδόν μεταφυσική προσέγγιση του απείρου, με κοινό παρονομαστή την έλξη από το sublime. Πέρυσι, μου έκανε την τιμή να με καλέσει στο μάθημά της μια συνάδελφος από άλλη σχολή Αρχιτεκτόνων, όπου αναφέρθηκε σε ένα κείμενο του Walter de María, του 1963, όταν —πρέπει να πούμε— ήταν είκοσι οκτώ ετών, το οποίο δεν γνώριζα και το οποίο —πραγματικά— με τρόμαξε. Θα μου επιτρέψετε να σας διαβάσω ένα απόσπασμα. Είναι ένα κείμενο, ανάλογο με το σχόλιο που είχε κάνει ο μεγάλος μουσικός Karlheinz Stockhausen όταν έγινε η επίθεση στους δίδυμους πύργους, και σου σηκώνεται η τρίχα όταν το ακούς, λέγοντας ότι αυτό μπορεί να είναι κάτι σαν το έσχατο ολιστικό έργο τέχνης.

Έλεγε τότε ο Walter de María, σε μια εποχή που πρέπει να θυμηθούμε ότι αρχιτέκτονες σαν τον Claude Parent σε συνεργασία με καλλιτέχνες σαν τον Yves Klein διατύπωναν αυτές τις ιδέες περί της αρχιτεκτονικής του αέρα με εκείνα τα εκπληκτικά σχέδια του αρχιτεκτονήματος όπου οι τοίχοι ήταν πίδακες νερού και η οροφή πύρινες γλώσσες (το 1959 ο Klein έκανε και μια ιστορική διάλεξη στη Σορβόνη). Ήταν προ εξηκονταετίας και πλέον, σε μια εποχή, κατά την οποία η λέξη οικολογία δεν ξέρω πώς ακουγόταν. Διαβάζω λοιπόν:

"Θεωρώ ότι οι φυσικές καταστροφές έχουν αντιμετωπιστεί με λάθος τρόπο.

(Ξαναθυμίζω, ότι είμαστε στην εποχή του Ginsberg, του ουρλιαχτού, και το κείμενο παρακολουθεί αυτό το ποιητικό κλίμα)

Οι εφημερίδες πάντοτε λένε πως είναι κακές. Μια συμφορά / ένα κρίμα.

Μου αρέσουν οι φυσικές καταστροφές —πιστεύω ότι ίσως είναι η υψηλότερη μορφή τέχνης που μπορεί να βιωθεί.

Πρώτ' απ' όλα, είναι απρόσωπες.

Δεν νομίζω ότι η τέχνη μπορεί να μπει δίπλα στη φύση.

Βάλτε το καλύτερο πράγμα που ξέρετε δίπλα στο Grand Canyon, στους καταρράκτες του Νιαγάρα, σε ένα δάσος από γιγάντιες σεκόγιες.

Τα μεγάλα (πράγματα) πάντα κερδίζουν.

Τώρα, απλά σκεφτείτε μια πλημμύρα, μια δασική πυρκαγιά, έναν ανεμοστρόβιλο, έναν σεισμό, έναν τυφώνα, μια αμμοθύελλα.

Σκεφτείτε το σπάσιμο των πάγων. Crunch.

Αν όλοι όσοι πάνε στα μουσεία μπορούσαν απλώς να νιώσουν έναν σεισμό...!

Για να μην αναφερθώ στον ουρανό και στον ωκεανό.

Αφού είναι στις απρόβλεπτες καταστροφές που δημιουργούνται οι υψηλότερες μορφές. Είναι σπάνιες και θα έπρεπε να είμαστε ευγνώμονες για αυτές".

65 χρόνια μετά, διαβάζοντάς το ανατριχιάζεις.

Η συνάδελφος αναφέρθηκε στη συνέχεια στον εικαστικό Vito Acconci και τον αρχιτέκτονα Steven Holl, δημιουργούς του Storefront for Art and Architecture, το οποίο άνοιγε προς όλες τις κατευθύνσεις και πάγωνε ο κόσμος μέσα. Έλεγε τότε ο Vito Acconci ότι η αναγκαιότητα της αρχιτεκτονικής προκύπτει από την επικινδυνότητα της φύσης. Και, με ένα ακροβατικό πέρασμα από το sublime στον Burke και τον Kant, κατέληξε στη σχέση με τη φύση και την πόλη του —αγαπημένου των αρχιτεκτόνων— Gordon Matta-Clark, το έργο του οποίου υπονομεύει την πίστη στην ακινδυνότητα της Αρχιτεκτονικής.

Η βιαιότητα της σύγκρουσης του πολιτισμού με την φύση το καλοκαίρι στη Θεσσαλία, και ο εφιάλης της σύγκρουσης των ανθρώπων στη Μέση Ανατολή, καθιστούν —με δραματικό τρόπο— επείγουσα τη συζήτηση για την ευθύνη των δημιουργών —εν προκειμένω της Αρχιτεκτονικής Τοπίου— και για τις επιπτώσεις των επιλογών τους στην κοινωνία και στη ζωή, και νομίζω ότι αυτό θα φανεί στη διάρκεια αυτού του τριμήνου.

Σας ευχαριστώ για την πρόσκληση να συμμετέχω στην τελετή έναρξης του Συνεδρίου "Αρχιτεκτονική Τοπίου +20 Εκπαίδευση, Έρευνα και Εφαρμοσμένο έργο", του Διατμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Αρχιτεκτονική Τοπίου, του Τμήματος Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Πολυτεχνικής Σχολής και του Τμήματος Γεωπονίας, της Σχολής Γεωπονίας, Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος, Τελεί άλλωστε υπό την αιγίδα και του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Σας διαβεβαιώ είναι ιδιαίτερη η χαρά και περηφάνεια που μου δίνεται με την ευκαιρία κήρυξης έναρξης του Συνεδρίου.

- Γιατί μαζί, γιορτάζει το ΑΠΘ, για τα 20 χρόνια επιτυχούς λειτουργίας του Διατμηματικού Μεταπτυχιακού.

Μας κάνει περήφανους ότι υπήρξε το πρώτο, όταν ιδρύθηκε, Πανεπιστημιακό Μεταπτυχιακό Δίπλωμα, επιπέδου Master Landscape Architecture (MLA), Αρχιτεκτονικής Τοπίου στη χώρα μας, αναγνωρισμένο από τότε διεθνώς.

- Γιατί, δύο Τμήματα του ΑΠΘ, δύο Σχολών, γιορτάζουν συνεργασία είκοσι χρόνων.

- Γιατί, ως Καθηγητής του ενός Τμήματος, της Γεωπονίας, γνωρίζω εξ αρχής την ιστορία, τις δυσκολίες, τους κόπους, την επιμονή και μετά γνώσεων και προσόντων, επίτευξη του πρωτοπόρου, για τα ελληνικά δεδομένα τότε, εγχειρήματος.

Ιδρύθηκε με τη συμβολή και την συνεργασία των εκ των δύο Τμημάτων, νέων τότε, Καθηγητών Αρχιτεκτονικής Τοπίου που το διηύθυναν από το 2003 έως το 2014 και δεν σταμάτησαν έκτοτε να το υπηρετούν, διδάσκοντες έως σήμερα.

Όπως παντού στον κόσμο, στα Πανεπιστήμια, υπάρχουν Σχολές ή Τμήματα Αρχιτεκτονικής Τοπίου.

Το Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του ΑΠΘ καλύπτει, έτσι, το γνωστικό πεδίο, ώστε με τα ελληνικά πανεπιστημιακά δεδομένα, να συμπληρώνει το βασικό πτυχίο του Αρχιτέκτονα Μηχανικού ή του Γεωπόνου, στην κατεύθυνση Αρχιτεκτονική Τοπίου (MLA).

Και γνωρίζω

- τις επιτυχίες που σημειώνουν οι απόφοιτοί του

-την υψηλή ακαδημαϊκή στάθμη του διπλώματος που παρέχει

-τη ζωντανή επιστημονική παρουσία του ΔΠΜΣ, συνεχώς μέσα και έξω από την Ελλάδα, με ενεργή συμμετοχή κοινωνικά και ακαδημαϊκά, στα σοβαρά ζητήματα αρμοδιότητάς του, το σχεδιασμό τοπίου σε αστικά, αγροτικά ή φυσικά περιβάλλοντα, σε σχέση με τη δόμηση, τις υποδομές, τα τεχνικά έργα, την παραγωγή, διαφύλαξη, αιεφορική διαχείριση.

Θα ήθελα να συγχαρώ

-τα δύο Τμήματα και Σχολές για την επιτυχή μακρόχρονη συνεργασία

-τους Καθηγητές και Συνεργάτες για την καθιέρωση σήμερα της Αρχιτεκτονικής Τοπίου. Τη συμβολή τους στην διάδοση του αντικείμενου, άλλα και τη συνεργασία με τα άλλα Πανεπιστήμια της χώρας και την ισότιμη και διακεκριμένη παρουσία διεθνώς.

-τους Μεταπτυχιακούς Φοιτητές, Αρχιτέκτονες Μηχανικούς, Γεωπόνους και Αρχιτέκτονες Τοπίου, της χώρας που καλούνται να σηκώσουν το βάρος μιας σειράς δυσκολοεπίλυτων προβλημάτων σχεδιασμού/προγραμματισμού τοπίου, ειδικά χρήσιμων στις μέρες μας, των κλιματικών αλλαγών και κρίσεων.

Το Συνέδριο γνωρίζω ότι παρακολουθούν και συμμετέχουν σπουδασίαι επιστήμονες, από όλα τα Πανεπιστήμια της χώρας και ξένοι, διακεκριμένοι προσκαλεσμένοι ομιλητές. Ανάμεσα στους Έλληνες και από Αγγλία, Γαλλία, Πορτογαλία, Ιταλία, Τουρκία. Ότι διαθέτει μία πλούσια επιστημονική επιτροπή που ακριβώς δηλώνει το πολυεπίπεδο ενδιαφέρον για την Αρχιτεκτονική Τοπίου και την διεπιστημονικότητα στην ενασχόληση/αντιμετώπιση του τοπίου.

Θέλω να συγχαρώ την οργανωτική επιτροπή.

Θα περιμένουμε με ενδιαφέρον τα συμπεράσματα και πρακτικά αυτού του Συνεδρίου, της εικοσαετίας Αρχιτεκτονικής Τοπίου στο ΑΠΘ και όχι μόνο.

Και να ευχηθώ

-μακροημέρευση του Διατμηματικού Προγράμματος Αρχιτεκτονική Τοπίου, με επιτυχία όπως και μέχρι σήμερα

-πρόοδο και επαύξηση των Πανεπιστημιακών σπουδών στην Αρχιτεκτονική Τοπίου, όπως η χώρα έχει ανάγκη.

Σας ευχαριστώ θερμά. Καλή επιτυχία.

Ξεκινώ ευχαριστώντας για την πρόσκληση και τα μέλη της οργανωτικής επιτροπής και φυσικά τον πρόεδρο του Τμήματος Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, τον αγαπητό φίλο Τάσο Τέλλιο, και επίσης καλωσορίζω με μεγάλη χαρά τους δύο ανθρώπους από τη Γεωπονία, οι οποίοι αποτελούν παράδειγμα για τη συνεργασία των δύο μεγάλων Σχολών και δύο μεγάλων Τμημάτων που και οι δύο έχουμε κάτι κοινό, έχουμε πενταετούς φοίτησης σχολές με τμήματα πενταετούς φοίτησης και δίνουμε και το integrated master. Έτσι χαιρόμαι που είναι εδώ πέρα ο καλός φίλος ο Κοσμήτορας της Σχολής Γεωπονίας, Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος, ο Απόστολος Αποστολίδης, και φυσικά ο Στέφανος ο Κουνδουράς, ο πρόεδρος του Τμήματος Γεωπονίας.

Ομολογώ ότι ο καλός φίλος και σύμβουλός μου, σε θέματα Κοσμητείας, αρχιτέκτονας και καλλιτέχνης στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, με τρέλανε με αυτά που είπε. Έτσι είστε εσείς οι αρχιτέκτονες, έχω ίδια πείρα από την αδερφή μου αρχιτεκτόνισσα και τρελαίνει με όλα αυτά. Αλλά, υπάρχει ένα μεγάλο «αλλά», που θα ακουστεί από έναν μηχανολόγο μηχανικό ο οποίος βλέπει με τη δικιά του, ξερή πολλές φορές λογική, κάποια πράγματα και αναγνωρίζει κάποια ουσιαστικά στοιχεία. Είκοσι χρόνια πέρασαν που ιδρύθηκε αυτό το πρώτο Μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών στην Σχολή, που ήταν και ένα από τα πρώτα και το μοναδικό στην Ελλάδα. Σημειώστε, από τα πρώτα που ιδρύθηκαν στο ΑΠΘ, απ' όσο γνωρίζω και απ' όσο έψαξα. Και το ότι λειτουργεί αδιαλείπτως είκοσι χρόνια σημαίνει ότι είναι επιτυχές και έχει ζήτηση. Και πρέπει να ξέρετε εσείς, φοιτήτριες και φοιτητές, που σας καλωσορίζω εδώ, γεωπόνοι και αρχιτέκτονες μηχανικοί, πολλά μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών διαλυθήκανε, πολλά σβήσανε με την πάροδο των χρόνων. Αυτό όμως συνεχίζει και λειτουργεί. Για ποιο λόγο; Διότι ακριβώς αποτελεί μια πολύ όμορφη συνέργεια των δύο Τμημάτων και των δύο Σχολών, των Πολυτεχνικών και των Γεωπονοδασολόγων. Ειδικότερα των Αρχιτεκτόνων και των Γεωπόνων. Εγώ βλέπω τους αρχιτέκτονες, και βλέπω ότι η αρχιτεκτονική είναι εκείνη η επιστήμη η οποία έχει έναν έντονο ανθρωποκεντρισμό. Οι αρχιτέκτονες σχεδιάζουν ωραίους χώρους, εσωτερικούς, εξωτερικούς, για να αισθανόμαστε εμείς οι άνθρωποι άνετα. Εσείς οι αρχιτέκτονες σχεδιάζετε και φτιάχνετε την ψυχολογία μας, ή μας τη χαλάτε με τα διάφορα έργα τα οποία καμιά φορά μας τρομάζουν με το μήνυμα που θέλετε να περάσετε ή με τις αναλύσεις που κάνετε για να μας κάνετε να αισθανθούμε δέος, ή οτιδήποτε άλλο. Πάντως, όταν σχεδιάζετε εσείς οι αρχιτέκτονες, στην πρώτη σχεδιαστική γραμμή, από τον άνθρωπο ξεκινάτε... Να είναι ωραίο αυτό που θα σχεδιάσετε, να τον γοητεύσετε, να τον κάνετε να αισθανθεί άνετα μέσα στον χώρο που ζει ή εργάζεται ή να αισθάνεται άνετα όταν προχωράει σε κάποιον εξωτερικό χώρο. Βάζοντας και τον προσωπικό μου τόνο της αισθητικής νου, εμένα φίλε μου Δημήτρη Φράγκο, μ' αρέσουν πάρα πολύ τα επίπεδα τοπία, τα επίπεδα αρχιτεκτονήματα. Που αφήνουν ανοιχτούς ορίζοντες, όσο φτάνει το μάτι. Δώσε μου ερήμους, ξερά τοπία και μινιμαλιστικά ελάχιστου ύψους αρχιτεκτονικά, σε περιοχές χωρίς βουνά γύρω, να φεύγει το μάτι, και απέραντο ουρανό, τίποτε άλλο. Πάμε λίγο στους γεωπόνους τώρα. Ναι σχεδιάζουν χώρο, εξωτερικά τοπία οι αρχιτέκτονες, αλλά δεν μπορεί να τα κάνουν ξερά, τ' όλο που τα θέλω εγώ. Πρέπει να μιούνε εκεί πέρα τα φυτά, τα δέντρα, η βλάστηση και έχετε μάθει και οι γεωπόνοι και οι αρχιτέκτονες μηχανικοί πόσο μεγάλη συζήτηση γίνεται για την μετεγκατάσταση της ΔΕΘ ή ό,τι θα γίνει εδώ πέρα εν πάση περιπτώσει και πόσο οι αρχιτέκτονες με τους γεωπόνους μαζί θέλουν να δούνε εάν το πράσινο θα υπάρχει, εάν θα αλλάξει το πράσινο, εάν θα υπάρχει μια ενιαία ευθεία γραμμή που θα συνδέει το παραλιακό μέτωπο μέχρι επάνω τα Κάστρα ή αν θα καλυφθεί με ένα σωρό πράγματα, αυτές οι δύο ειδικότητες μιλάνε. Δε μιλάει κανένας άλλος εδώ πέρα και αυτές πρέπει να έχουν το λόγο. Και εσείς οι νεότερες και οι νεότεροι να ξέρετε και κάτι άλλο, το παραλιακό μέτωπο το ακούτε συνέχεια. Ήταν οι αρχιτέκτονες και οι γεωπόνοι οι οποίοι είχαν προτάσεις στο πως θα διαμορφωθεί αυτό, ασχέτως αν εισακούστηκαν ή όχι. Και όλος αυτός ο σχεδιασμός των αρχιτεκτόνων και των γεωπόνων φτάνει μέχρι το αγρόκτημα του ΑΠΘ όπου και εκεί θα γίνει ένας όμορφος βοτανικός κήπος. Από αυτό ίσως το πεζό παράδειγμα φαίνεται ότι δεν υπάρχει πιο όμορφο πράγμα από τα να υπάρχουν αυτές οι συνέργειες όπως η παραδειγματική συνέργεια αρχιτεκτόνων και γεωπόνων, τόσο στη θεωρία, με την λειτουργία του κοινού μεταπτυχιακού προγράμματος όσο και στην πράξη με παραδείγματα όπως αυτό του σχεδιασμού του παραλιακού μετώπου. Έχω συνεχείς συζητήσεις με τον Κοσμήτορα της Σχολής

Γεωπονοδασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος και πάντοτε κοιτάμε οι δύο αυτές μεγάλες σχολές πώς θα αξιοποιηθούν προς όφελος του ΑΠΘ, όλες οι μεγάλες ανεκμετάλλευτες εκτάσεις του ΑΠΘ.

Εύχομαι καλή επιτυχία στο συνέδριο αυτό, εύχομαι να καταλάβετε ειδικά οι νέοι άνθρωποι τις συνέργειες και το μέλλον που υπάρχει, διότι δε μπορούμε ούτε να είμαστε απλά μηχανικοί, ούτε να είμαστε απλά γεωπόνοι. Με συνέργειες μπορούμε να κάνουμε θαύματα όλοι μαζί. Καλή επιτυχία στην εκδήλωσή σας.

Καλημέρα κι από 'μένα. Αξιότιμε, κύριε Κοσμήτορα της Πολυτεχνικής Σχολής, αξιότιμε κύριε Πρόεδρε των Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, αξιότιμε κύριε Πρόεδρε του Τμήματος Γεωπονίας, αξιότιμε κύριε Διευθυντά του Μεταπτυχιακού, αγαπητοί συνάδελφοι, αφυπηρενήσαντες και εν ενεργεία, αγαπητοί φοιτητές-τριες.

Θα ήθελα να ξεκινήσω την κουβέντα ευχαριστώντας την Οργανωτική Επιτροπή, την κυρία Τζημοπούλου και τον κύριο Τσαλικίδη για την πρόσκληση να είμαστε εδώ σήμερα. Θυμάμαι ότι είχα έρθει πρώτη φορά πριν δέκα χρόνια ακριβώς το '13 ως Πρόεδρος τότε του Τμήματος Γεωπονίας, αν δεν κάνω λάθος τότε ήσασταν εν ενεργεία καθηγητές και οι δύο, και θυμάμαι ότι συζητούσαμε για τις προοπτικές αυτού του μεταπτυχιακού και πως θα μπορούσαμε να το στηρίξουμε. Τώρα το υπηρετείτε από μια άλλη θέση, το στηρίζετε από μια άλλη θέση, έχετε όμως την αμέριστη βοήθεια του νέου Διευθυντή του Μεταπτυχιακού και όλων των συναδέλφων που ανέφερε πριν από λίγο, και πιστεύω και τη δική μας βοήθεια, και για αυτήν θα αναφερθώ.

Είναι ένα Μεταπτυχιακό που όπως πολύ ωραία είπε ο αγαπητός Κύρος, επί εικοσι χρόνια παραμένει. Και όχι απλά παραμένει, θεωρώ ότι δεν έχει χάσει σε κάτι, παρότι τα τμήματα που κυρίως το υποστηρίζουν έχουν χάσει πολύ προσωπικό, το μεταπτυχιακό αυτό έχει φοιτητές και συνεχίζει να παρέχει υπηρεσίες υψηλότερου επιπέδου. Αυτό κάτι σημαίνει. Τι σημαίνει; Ότι είναι ένα μεταπτυχιακό που αν δεν υπήρχε έπρεπε να σχεδιάζαμε την ίδρυσή του. Είναι σημαντικό ότι τόσο το Πολυτεχνείο, το Τμήμα Αρχιτεκτόνων όσο και η Γεωπονία είναι κάτω από την ομπρέλα του ΑΠΘ. Δεν έχουσε όλα τα Πανεπιστήμια αυτήν την πολυτέλεια να έχουσε τέτοιες Σχολές μέσα στο ίδιο το Ίδρυμα. Στο ΑΠΘ έχουμε αυτή τη δυνατότητα, άρα μιλάμε για διατμηματικού και όχι για διαπανεπιστημιακού τύπου συνεργασία. Και αυτό κάνει ακόμη πιο σημαντική την ανάγκη σύσφιξης των σχέσεων μεταξύ των δύο Σχολών μας, διότι πράγματι έχουμε πάρα πολλά κοινά, τα είπε ο αγαπητός Κύρος πριν από λίγο και στα οποία συμφωνώ κι εγώ και πρέπει να δούμε πως μπορούμε να ενισχύσουμε περαιτέρω τις συνεργασίες μας.

Σε ότι αφορά το μεταπτυχιακό αυτό, έχω υποστηρίξει πολλές φορές στο Τμήμα μου και θα το πω κι εδώ δημόσια, αγαπητέ Πρόεδρε ξέρεις ότι έχω ζητήσει να δώσουμε μία νέα θέση, από τις λίγες που παίρνουμε, μία θέση Αρχιτέκτονα Τοπίου. Πιστεύω ότι στη σύγχρονη κοινωνία οι γνώσεις που δίνει ένα τέτοιο μεταπτυχιακό στους αποφοίτους του είναι σημαντικές. Βλέπετε συνδυάζει τη βιολογία, την οικολογία, τους μηχανικούς, την κοινωνία, την ιστορία, το τοπίο. Είναι λοιπόν γνώσεις που ένα τέτοιο μεταπτυχιακό πρέπει να υποστηριχθεί, όχι μόνο από τις Σχολές μας αλλά και από το ΑΠΘ.

Δεν θα πω κάτι παραπάνω. Θέλω να σας ευχαριστήσω όλους εσάς που είστε εδώ και πραγματικά συμβάλλετε για την ευημερία και την επόμενη μέρα του μεταπτυχιακού αυτού. Να ξέρετε ότι από την πλευρά μας, θα το στηρίξουμε με ότι τρόπο έχουμε, και να ευχηθώ όχι εικοσι χρόνια, διακόσια χρόνια ζωής να έχει και καλή επιτυχία στο συνέδριο. Να είστε καλά. Ευχαριστώ.

Καλωσήρθατε και καλημέρα.

Η Αρχιτεκτονική Τοπίου δεν είναι απλώς ένα Μεταπτυχιακό πρόγραμμα, το οποίο γίνεται σε συνεργασία με το Τμήμα Γεωπονίας με εμάς ως επισπεύδον Τμήμα, αλλά είναι και ένα αντικείμενο το οποίο ζει για χρόνια στον Β' Τομέα Αρχιτεκτονικού και Αστικού Σχεδιασμού, στον οποίο ανήκω κι εγώ, που χτίστηκε, φτιάχτηκε από ανθρώπους με τους οποίους έχουμε συντονίσει, ταυτίσει, συνδυάσει τη ζωές μας και τις πορείες μας.

Είναι πολύ σημαντικό, και ιδιαίτερα απαιτητικό, να συγκροτήσεις και να κρατήσεις μία τέτοια ακαδημαϊκή δομή, τόσο ενεργή και τόσο δυναμική για είκοσι χρόνια. Δεν είναι λίγα τα είκοσι χρόνια, και νομίζω αυτό οφείλεται σε πολύ μεγάλο βαθμό σε αυτό που ο Διευθυντής του προγράμματος, ο Δημήτρης Φράγκος περιέγραψε ως το πάθος και το μεράκι της Μαίρης Τζημοπούλου που είναι και η ψυχή του προγράμματος μαζί με τον Γιάννη Τσαλικίδη, συνάδελφοι, οι οποίοι το υποστηρίζουν, το δουλεύουν, το αγαπούν, έχουν εν πάση περιπτώσει ταυτιστεί με αυτό το πρόγραμμα. Υπ' αυτήν την έννοια, το πρόγραμμα νομίζω είναι σε πάρα πολύ καλά χέρια.

Είναι ακόμη πιο ενδιαφέρον, ωστόσο, το γεγονός ότι το πρόγραμμα καταφέρνει και ανοίγεται σε καινούριους ανθρώπους, σε καινούριες τάσεις, σε καινούριες πρακτικές, σε καινούριες θεωρίες και απ' αυτήν την άποψη νομίζω ότι και το μέλλον του μεταπτυχιακού είναι ευοίωνα.

Θέλω να συμφωνήσω με τον διευθυντή Δημήτρη Φράγκο, με τον τρόπο που απευθύνθηκε σε όλους αυτούς τους ανθρώπους, τους οποίους και ευχαρίστησε. Δε νομίζω ότι μπορώ να τους θυμηθώ όλους και σίγουρα θα ξεχάσω κάποιους. Σίγουρα θα ευχαριστήσω τους δύο Κοσμήτορες των Σχολών, της Πολυτεχνικής και της Γεωπονίας, Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος, τον Πρόεδρο του Τμήματος Γεωπονίας, την Οργανωτική Επιτροπή του Συνεδρίου, την Μαίρη Τζημοπούλου και τον Γιάννη Τσαλικίδη προσωπικά, όλους όσους οργάνωσαν αυτό το εγχείρημα. Θέλω να χαιρετήσω ανθρώπους, που βλέπω εδώ, ανθρώπους που επίσης έχουν ταυτίσει τη δουλειά τους με το πρόγραμμα αυτό.

Το κρίσιμο σημείο της επιτυχίας του προγράμματος έχει να κάνει με την συνέργεια. Η έννοια του τοπίου είναι ενσωματωμένη, έτσι κι αλλιώς, στις σπουδές της αρχιτεκτονικής σε διάφορα επίπεδα. Ωστόσο, αυτού του είδους η πιο εστιασμένη προσέγγιση στο τοπίο, σε συνεργασία με μια άλλη επιστήμη, αυτή της Γεωπονίας, είναι αυτό που δίνει μία υπεραξία στο Μεταπτυχιακό πρόγραμμα του τοπίου, μία υπεραξία η οποία κεφαλαιοποιείται με τα είκοσι χρόνια ζωής του προγράμματος και με τις πάρα πολλές και εξαιρετικά ενδιαφέρουσες δραστηριότητες που συμβαίνουν. Εκθέσεις, διαλέξεις, βιβλία, παρουσιάσεις, ένα ολόκληρο οικοσύστημα που έχουν οργανώσει εδώ αυτοί οι άνθρωποι και αξίζουν συγχαρητηρίων. Πρόκειται για μια από τις πολύ ενδιαφέρουσες και επιτυχημένες περιπτώσεις μεταπτυχιακών προγραμμάτων στο ΑΠΘ.

Δεν θέλω να πάρω άλλο από τον χρόνο σας. Έχει ένα εξαιρετικό πρόγραμμα συνεδρίου, το οποίο ξεκινάει σε λίγο.

Καλή επιτυχία στο συνέδριο.

Συγχαρητήρια.

Αξιότιμοι Κοσμήτορες, Πρόεδρε, Αντιπρόεδρε και Πρόεδρε του Μεταπτυχιακού, κυρία Τζημοπούλου, κύριε Τσαλικίδη, αγαπητοί φοιτητές, συνάδελφοι, ενεργοί και αφυπηρενητήσαντες.

Πολλές φορές μιλάμε για την ανάγκη συνεργασίας και τη διεπιστημονικότητα και μένει συνήθως στα λόγια. Η κυρία Τζημοπούλου και ο κύριος Τσαλικίδης, το σκέφτηκαν και το υλοποίησαν πριν από είκοσι χρόνια. Το μεταπτυχιακό λειτούργησε και λειτουργεί μέχρι σήμερα με μεγάλη επιτυχία. Γι' αυτό τους αξίζει ένα μεγάλο μπράβο.

Η Αρχιτεκτονική Τοπίου, ως γνωστικό αντικείμενο, ήτανε παρούσα στο πρόγραμμα σπουδών του Τμήματος Γεωπονίας, αλλά και στο κοινό μεταπτυχιακό, και αυτή η συνεργασία με το Τμήμα Αρχιτεκτονικής και το Πολυτεχνείο πρέπει να συνεχιστεί.

Έχω υποστηρίξει πολλές φορές ότι η καλαισθησία και η ομορφιά δεν είναι θέμα πολυτέλειας. Είναι παιδεία. Ένας άνθρωπος που αγαπάει το ωραίο και ασχολείται με το ωραίο, δε θα κάνει ασχήμιες ούτε στη ζωή του. Και επίσης έχει μεγαλύτερες πιθανότητες να ασχοληθεί με τα κοινά, και στη χώρα μας και στην πόλη μας έχουμε απόλυτη ανάγκη αυτό το μεταπτυχιακό και θα το έχουμε ακόμη περισσότερο στο μέλλον.

Κλείνοντας θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσοι συμμετείχαν διαχρονικά απ' το Τμήμα μας στο διατμηματικό αυτό μεταπτυχιακό, θα ήθελα να μείνω όμως σε δύο ονόματα και θα μου επιτρέψετε, πρώτα να αναφέρω την κυρία Λένα Αθανασιάδου που κρατάει τη συνεργασία των δύο Τμημάτων με πολύ μεγάλη προσπάθεια και αγάπη και όλο το Τμήμα της οφείλει ένα μεγάλο ευχαριστώ και ασφαλώς θα καταλήξω στον εμπνευστή, μαζί με την κυρία Τζημοπούλου, τον κύριο Τσαλικίδη για τον οποίο, παρ' ότι που δεν μου έκανε ποτέ μάθημα, τρέφω απεριόριστη εκτίμηση.

Ευχαριστώ πολύ και καλή επιτυχία στις εργασίες του Συνεδρίου.

Αξιότιμοι/ες κύριοι και κυρίες,

Θα ήθελα να σας συγχαρώ για την πρωτοβουλία διοργάνωσης του διεθνούς συνεδρίου με θέμα: ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΠΙΟΥ. Εκπαίδευση, Έρευνα, Εφαρμοσμένο Έργο, και να απευθύνω έναν εγκάρδιο χαιρετισμό σε όλους σας, εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Αρχιτεκτόνων Τοπίου.

Στις μέρες μας βιώνουμε έντονα τα αποτελέσματα των επιπτώσεων από την μακροχρόνια και αλόγιστη επέμβαση του ανθρώπου στη φύση και στο τοπίο καθώς και τις έντονες μεταμορφώσεις των τοπίων μας που είναι εκτός ελέγχου και σχετίζονται έντονα με περιβαλλοντικές, οικονομικές κρίσεις και κρίσεις ταυτότητας.

Το μεταβαλλόμενο κλίμα επηρεάζει τους περιβαλλοντικούς, πολιτιστικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς παράγοντες που διαμορφώνουν τον χαρακτήρα του τοπίου. Ακόμη όμως και χωρίς την κλιματική αλλαγή, τα τυποποιημένα πρότυπα ανάπτυξης και οι πρακτικές θέτουν σε κίνδυνο τους ανθρώπους και τις κοινωνίες μας.

Η έλλειψη σεβασμού προς τον σχεδιασμό, την διαχείριση και την προστασία του τοπίου και του περιβάλλοντος έχουν ως αποτέλεσμα την εμφάνιση απροσδόκων συνεπειών, υπενθυμίζοντας μας πως πρέπει να σταθούμε, να αναρωτηθούμε και να αναθεωρήσουμε τον τρόπο δράσης μας.

Οι Αρχιτέκτονες Τοπίου αντιμετωπίζουν περισσότερο από ποτέ την πρόκληση να προστατεύσουν τα πολιτισμικά και φυσικά τοπία και να αναζητήσουν καινοτόμους τρόπους βελτίωσης της ανθεκτικότητας και της βιωσιμότητας της κοινωνίας. Προκειμένου να ανταποκριθούν στις προκλήσεις της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας και στους στόχους της αειφόρου ανάπτυξης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, οι αρχιτέκτονες τοπίου επιδιώκουν να βρουν νέους τρόπους διασφάλισης της αειφορίας, μέσω της αξιολόγησης των οικοσυστημικών υπηρεσιών, της παροχής ποιοτικών και υγιών τοπίων, της διατήρησης της συλλογικής μνήμης, της κληρονομιάς και του πολιτισμού, με απώτερο στόχο την κοινωνική και οικονομική ευημερία.

Στο σημείο αυτό ο ρόλος του αρχιτέκτονα τοπίου είναι καθοριστικός καθώς διαθέτει τις απαραίτητες γνώσεις και ικανότητες για να εμπλακεί σε μεγάλης κλίμακας πολύπλοκα έργα και να συντονίσει διεπιστημονικές ομάδες αξιοποιώντας το πλεονέκτημα της εκπαίδευσής του και των εμπειριών, οι οποίες του επιτρέπουν να αναπτύξει καινοτόμες, ολοκληρωμένες προσεγγίσεις προς τη βέλτιστη λύση.

Η IFLA EUROPE στοχεύει να αποδείξει τη σημασία όλων των θεμάτων που σχετίζονται με την αρχιτεκτονική τοπίου και τοπίου ως το φυσικό, κοινωνικο-οικονομικό, πολιτιστικό, οπτικό, εννοιολογικό και χωρικό πλαίσιο των ευρωπαϊκών κοινοτήτων μας. Η IFLA Europe εδώ και δεκαετίες δρα και συνηγορεί υπέρ της υψηλής ποιότητας αρχιτεκτονικής τοπίου και τοπίων, αυξάνοντας συνεχώς την ευαισθητοποίηση (μέσω συζητήσεων συνεδρίων, σύνταξης και ψηφισμάτων) για τον ρόλο των αρχιτεκτόνων τοπίου σε πολιτιστικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά ζητήματα.

Επομένως, το τοπίο πρέπει να γίνει μια κυρίαρχη πολιτική ανησυχία, καθώς παίζει τόσο σημαντικό ρόλο στην ευημερία των ανθρώπων, στην ποιότητα της ζωής τους και στο μέλλον τους.

Είναι σημαντικό να δημιουργηθεί μια ισχυρή αφήγηση με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς, να τους επανασυνδέσουμε με την ταυτότητα του τοπίου και την φύση. Για το λόγο αυτό ενθαρρύνουμε τη συνεργασία μεταξύ αρχιτεκτόνων τοπίου και ειδικών από διαφορετικά επιστημονικά υπόβαθρα και διαφορετικές χώρες. Πιστεύουμε ότι είναι απαραίτητη η διεπιστημονική προσέγγιση, στον σχεδιασμό τοπίου, την προστασία και τη διαχείριση, συμβάλλοντας σημαντικά σε μια πιο ολιστική αντιμετώπιση των κρίσιμων ζητημάτων σχετικά με το τοπίο και το περιβάλλον.

Οι προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει σήμερα ο Επαγγελματίας Αρχιτέκτονας Τοπίου είναι σχετικά με την αυξημένη ποικιλομορφία του επαγγέλματος, την ικανοποίηση των αναγκών ενός μεταβαλλόμενου κόσμου και της σύγχρονης κοινωνίας, καθώς και των νέων τάσεων στην Αρχιτεκτονική Τοπίου. Σχετικά με την εκπαίδευση καλούμαστε πλέον να εμπλουτίσουμε τις γνώσεις μας και να διευρύνουμε τις ικανότητες μας πέρα από τον παραδοσιακό πυρήνα του επαγγέλματος.

Είμαι βέβαιη ότι μέσω των ομιλιών του συγκεκριμένου συνεδρίου θα δοθεί η ευκαιρία να παρουσιαστούν η συνθετότητα του αντικειμένου της αρχιτεκτονικής τοπίου και οι διαφορετικές τάσεις σχεδιασμού σε μια ευρεία κλίμακα έργων, συμβάλλοντας τα μέγιστα στον εμπλουτισμό γνώσεων και εμπειριών.

Για άλλη μια φορά σας ευχαριστώ για την πρόσκληση και εύχομαι κάθε επιτυχία στο συνέδριο σας.

Δύο λόγια για ό,τι θυμόμαστε, ξεχνάμε, οραματιζόμαστε και χωράει σε τρία λεπτά.

Αντικοτπρισμοί, καθρέφτισμα, απολογισμός και προβολή στο μέλλον, της δουλειάς μας για το τοπίο, είναι το Συνέδριο της 20ετίας, όπως συνειρμικά θέλει να δηλώσει η αφίσα μας.

Έτσι κι αλλιώς το τοπίο αποτελεί καθρέφτη της κοινωνίας, όπως έλεγε, ο εις εκ των μεγάλων δασκάλων μου ο Pierre Dauvergne, τη δεκαετία του '70, έργο της κοινωνίας (projet de société) έλεγε ο άλλος μεγάλος δάσκαλος Michel Corajoud, ούτε ελεύθερος ούτε κενός χώρος, θύμωνε ο δάσκαλος Jacques Simon για τις τότε γνωστές θεωρίες.

Έργο της κοινωνίας, της οικολογίας και του πολιτισμού, συνομολογούμε εδώ, με καθιερωμένη δική μας σύνθετη και σφαιρική από το '82 προσέγγιση, την κοινωνικο-οικολογική και αντιληπτική, να μας διακρίνει ως "σχολή στο ΑΠΘ" ανάμεσα σε γνωστές της Αρχιτεκτονικής Τοπίου, όπως Harvard (οικολογική προσέγγιση), Versailles (κοινωνική + της τέχνης), Edinburg (τεχνών), Wangeningen και τόσες άλλες.

Την επιστήμη τέχνη και τεχνική του να σχεδιάζεις, διαμορφώνεις, δημιουργείς και παράγεις συνειδητά χώρο, δομές ή και κατασκευάζεις για να κατοικείς, πάντως να ζεις και να απολαμβάνεις αειφορικά, αυτό ασκούμε στο ΔΠΜΣ Αρχιτεκτονική Τοπίου του ΑΠΘ, από το 2003 μέσω της εκπαίδευσης, έρευνας και εφαρμοσμένου έργου. Αποτελεί προέκταση, γέννημα και θρέμμα των από το 1967 μαθημάτων Αρχιτεκτονικής Τοπίου στη Γεωπονία και από το 1974 στην Αρχιτεκτονική.

Ανοιξαμε το Μεταπτυχιακό με ένα συνέδριο το 2003. Θυμόμαστε και ευχαριστούμε συγκινημένοι όσους ξαναείμασταν εδώ, επιμένουμε οι παλιοί, Συνέδριο τότε με 800 συνέδρους, 5τομα πρακτικά, δύο επίσης εκθέσεις (έργα J. Simon, Tranaux Durables et Ephemerres και έργα των μεταπτυχιακών φοιτητών μας τότε).

Διαβάζω αποσπάσματα από τα πρακτικά εκείνα από το σημείωμα του εκδότη (Μ. Ανασιάδου-Τζημοπούλου, Ζήτη, 2004).

..... Σύγχρονα μεγάλα έργα Αρχιτεκτονικής Τοπίου, από αυτά που κατακλύζουν τα ειδικά περιοδικά, παρουσιάστηκαν από τους ίδιους τους δημιουργούς τους, όπως ille st denis, parc st john, reims, ville neuve de grenoble, maurepas - elancourt, sausset, seine-saint dennis, αυτοκινητόδρομος RN3 και πολλές άλλες εφαρμογές σε Αγγλία και Ολλανδία.

Ελληνικά έργα, που τα τελευταία χρόνια υλοποιήθηκαν με αφορμή την διεύρυνση των οριζόντων σχεδιασμού του υπαίθριου χώρου - τοπίου στη χώρα μας, παρουσιάστηκαν σε ανακοινώσεις ή posters, τεκμηριώνοντας άποψη και αρθρώνοντας σημαντικό λόγο, δυσανάλογα επιτυχέστερο από την πολιτική τοπίου που, με δειλά ομολογουμένως βήματα, εξελίσσεται πάντως.

Και αλλού επισημαίνεται

Ο διπλός ρόλος, η συμβολή, η επικαιρότητα της σημασίας και η αναγκαιότητα ενίσχυσης του γνωστικού αντικείμενου, τόσο στην εκπαίδευση του Αρχιτέκτονα, όσο και στην εκπαίδευση ειδικών Αρχιτεκτόνων Τοπίου.....

Κύλησε ιστορία 20 χρόνων έκτοτε, παράλληλα με το εκπαιδευτικό και ερευνητικό πρόγραμμα για το οποίο παραπέμπω στο site <http://land-arch.web.auth.gr/el>, παλιό και νέο και τον Οδηγό Σπουδών, έκδοση ΖΗΤΗ 2004. Είναι μια πλούσια ιστορία, γι' αυτό μας ονόμασαν "σχολή" εννοώντας το ακαδημαϊκό αποτύπωμα. Εκδηλώσεις, δραστηριότητες, εκδόσεις/βιβλία, δημοσιεύσεις, εκθέσεις, συνεδρία συμπόσια, διεθνείς φοιτητικοί διαγωνισμοί που συμμετείχαμε ή οργανώσαμε

Προσκαλεσμένοι μας ομιλητές διεθνούς κύρους, όπως

J. Simon, M. Corajoud, P. Dauvergne, M. Swartz, J. Hitsmouth, M. Vroom, Nico de Jonge

Και νεότεροι, όπως

L. Miozzo, J. P. Muret, Franco Mancuso

Οργανώσαμε ή συμμετείχαμε σε εκθέσεις, όπως

Μουσείο Μπενάκη, Βυζαντινό μουσείο Θεσσαλονίκης, ΜΜΣΤ, ETSAB Βαρκελώνης, IUAV Βενετία κ.α.

Διεθνή αναγνώριση εξαρχής από το 2003 IFLA, EFLA, ECLAS και τώρα έως το 2028 από την IFLA Europe.

Είχαμε στο ταξίδι αυτό στυλοβάτες τους Καθηγητές μας που χάσαμε αλλά δεν ξεχάσαμε, τον Δ. Φατούρο, τον Π. Γεράκη, τον Ν. Κανταρτζή είχαμε ακόμη στο συνέδριο. Σπουδαίοι συνεργάτες βιάστηκαν να μας εγκαταλείψουν όχι όμως και η θύμηση τους, ο Διευθυντής μας Γιώργος Παπακώστας, η Καθηγήτρια Κική Κουκούλα που άδικα, για ένα γλυτσίνο, χάθηκε στη δική της κηπούπολη. Σε όλους τους φίλους στέλνουμε τη σκέψη και ευγνωμοσύνη. Ειδικά ανάμεσά τους στην Αλέκα Γερόλυμπου. Σε όλους μας τους συνεργάτες και σε όλους μας τους αποφοίτους που χάνονται στα τοπία που εξερευνήσαμε μαζί.

Είχαμε σε όλη αυτή τη διαδρομή την υποστήριξη των δύο Τμημάτων σε μία σπάνια για τα ακαδημαϊκά χρονικά συνεργασία σε ένα απαιτητικό πρόγραμμα. Θυμόμαστε όλα αυτά και ξεχνάμε τις δυσκολίες.

Με κόπο επιτύχαμε

- την ίδρυση του ΔΠΜΣ ως ΕΠΕΑΕΚ, ανταγωνιστικό πρόγραμμα, ευρωπαϊκό, ανάμεσα σε όλα τα Πανεπιστήμια, γι' αυτό και εξαιρετικά επίπονης προετοιμασίας για την υποστήριξη στα δύο Τμήματα και την υποβολή/ διεκδίκηση. Το πετύχαμε αξιοκρατικά, είμαστε περήφανοι που μας επέτρεψε να λειτουργήσουμε δωρεάν για μεγάλο χρονικό διάστημα, ακόμη και μετά τη λήξη του, καινοτόμα, φέρνοντας στο ελληνικό πανεπιστήμιο και την ελληνική κοινωνία την Αρχιτεκτονική Τοπίου, πρώτο επίσημο πανεπιστημιακό δίπλωμα.

Με κόπο επίσης επιτύχαμε

- την επανίδρυση
- αξιολόγηση
- πιστοποίηση

με γνωστές σύγχρονα δυσκολίες όπως γραφειοκρατία, έλλειψη πόρων δημόσιας χρηματοδότησης και φειδωλή ανανέωση, έλλειμμα προσωπικού μετά από συνταξιοδότηση αξιόλογου δυναμικού και στα δύο τμήματα.

Είναι πλούσιο και απαιτητικό πρόγραμμα με υποχρεώσεις, δωρεάν διδασκαλία όλων μας, εθελοντισμός συνεργατών μη διορισμένων, οικονομική δυσπραγία, υποχρέωση οδήγησης σε minimum διδάκτρων που μετά βίας καλύπτουν την τεχνική και γραμματειακή μας υποστήριξη, εννιά όλα όσα χρειάζονται, υπόβαθρα, αρχειοθετήσεις, τεκμηριώσεις, μετά από κρατήσεις του 30% και όταν δεσμευόμαστε ως εκ της φύσης του αντικειμένου, να εκπαιδεύουμε μικρό αριθμό, 20 περίπου φοιτητών, παρά την πολύ μεγαλύτερη ζήτηση.

Καθρεφτίζεται στο συνέδριό μας της 20ετίας, η διάδοση, ο πλουτισμός και η καθιέρωση του αντικειμένου, στις ανακοινώσεις και ομιλίες, διακεκριμένες παρουσίες, συζητήσεις, τις τέσσερις αυτή τη φορά εκθέσεις,

Δύο του ΔΠΜΣ,

- για το μητροπολιτικό πάρκο ΔΕΘ, έναντι της προγραμματισμένης δόμησης, ψευδεπίγραφη ανάπλαση και πάρκο
- τα τοπία της δυτικής Θεσσαλονίκης
- της IFLA, *reconsidering nature*
- τα τοπία της Σαντορίνης, Σπίτι όσο χωρείς και κάμπο όσο μπορείς

Μία πραγματικά διαδραστική εμπειρία που κοπιάσαμε να αποτυπώσουμε στα πρακτικά, πολύτιμο τεκμήριο για το μέλλον.

Τα αποτελέσματα αυτού του συνεδρίου μας ενδιαφέρουν περισσότερο σήμερα παρά ποτέ. Μετά από κατ' επανάληψη φωτιές, πλημμύρες, καταστροφές, που για όλα φταίει το κλίμα και τίποτα από όσα καθημερινά αντιμετωπίζουμε για το σχεδιασμό τοπίου στα θέματα με τους φοιτητές μας εδώ και χρόνια.

Κλείνοντας, θέλω να ευχαριστήσω θερμά

συναδέλφους και συνεργάτες για ό,τι διαθέσαμε στο τοπίο και την αρχιτεκτονική του και πιστέψτε με είναι πολλά, με αγάπη, ικανότητες, προσόντα και μεράκι.

Όσο για τους μαθητές μας, της εικοσαετίας αρχιτέκτονες τοπίου

αλλά και του μισού αιώνα αρχιτέκτονες ή γεωπόνους, μνημένους στην αρχιτεκτονική τοπίου

θα μου άρεζε τώρα πια να ακούσω, από το τραγουδι "Δάσκαλε που με δίδαξες" του Μανώλη Ρασούλη, να μας λένε

"δάσκαλε δεν χρειάζεται ο μαθητής κανένα".

Το μεταπτυχιακό Αρχιτεκτονικής Τοπίου ΑΠΘ αποτελεί στην Ελλάδα το πρώτο ακαδημαϊκό πρόγραμμα για σπουδές αποκλειστικά στον σχεδιασμό του τοπίου, το οποίο ξεκίνησε το 2003 και συνεχίζει για είκοσι ολόκληρα χρόνια.

Έντεκα διετείς κύκλοι σπουδών, διακόσιοι είναι οι απόφοιτοί, με διακρίσεις τόσο στη χώρα μας όσο και στο εξωτερικό.

Πολλά και διάφορα γνωστικά αντικείμενα:

Τα μαθήματα αρθρώνονται σε τρεις ενότητες, Σχεδιασμός τοπίου, Επιστήμες του τοπίου και Τεχνικές σχεδίασης και κατασκευής τοπίου, κατανέμονται στα τρία εξάμηνα με τη λογική ότι συνδυάζονται με εργαστηριακά μαθήματα ανά εξάμηνο, όπου αντιμετωπίζονται θέματα σχεδιασμού τοπίου, από απλούστερα προς συνθετότερα, από μικρότερη προς μεγαλύτερη κλίμακα, από δομημένο και ισχυρά τεχνητό προς φυσικό περιβάλλον.

Ποικίλοι και αξιόλογοι οι διδάσκοντες, 45 στον αριθμό την παρούσα στιγμή, 15 αρχιτέκτονες τοπίου, μέλη ΔΕΠ: 13 από Τμήμα Αρχιτεκτόνων, 10 από το Τμήμα Γεωπονίας, 1 άτομο από το Τμήμα Δασολογίας, 3 άτομα από το Τμήμα Βιολογίας και 3 άτομα από το Τμήμα Νομικής. Τα γνωστικά τους αντικείμενα ποικίλουν και καλύπτουν περιβαλλοντικά και οικολογικά θέματα, κοινωνικά, νομικά, τεχνικά, θέματα πολιτισμού, θέματα βιωσιμότητας των πόλεων, θέματα καθημερινότητας.

Συγκινητική η ανταπόκριση της πρόσκλησης του συνεδρίου, 3 ημέρες γεμάτες ομιλίες από ανθρώπους που ασχολούνται με το σχεδιασμό του τοπίου από όλη την Ελλάδα, αλλά και από το εξωτερικό.

Έχουμε τη χαρά εκτός από πολλές και ενδιαφέρουσες ομιλίες να ακούσουμε 4 φωνές από το εξωτερικό ως Key Note Speakers που θα μιλήσουν για το σχεδιασμό του τοπίου, ο Michel Desvigne, Landscape architect, ENSP, DPLG, ο Valerio Alberto Morabito, Architect and Professor, Università Mediterranea di Reggio Calabria, η Margarida Cancela d'Abreu, IFLA Europe Vice President for Education, ο Kenneth Allan, Landscape Architect, CMLI, Design Director-Senior Associate GENSLER.

Επίσης 4 εκθέσεις που βρίσκονται στον εκθεσιακό χώρο του Τμήματος Αρχιτεκτόνων

1. 'Επανεξετάζοντας τη φύση'

Διεθνής Ομοσπονδία Αρχιτεκτόνων Τοπίου-Ευρώπη, Έκθεση

Η έκθεση παρουσιάζει έργα που σχεδιάστηκαν και δημιουργήθηκαν σε στενή σχέση με τη φύση. Παρουσιάζει μεγάλης και μικρής κλίμακας έργα αρχιτεκτονικής τοπίου που χρησιμοποιούν τις δυνάμεις της φύσης και αποκαλύπτουν τα δικαιώματα, το ρόλο και τη σημασία της.

Τα έργα επιλέχθηκαν από τα μέλη της IFLA Europe – Εθνικούς Συλλόγους Αρχιτεκτονικής Τοπίου.

2. Έκθεση φωτογραφίας της Σάσας Λαδά με τίτλο 'Σπίτι όσο χωρείς και κάμπο όσο μπορείς'

Η έκθεση περιλαμβάνει φωτογραφίες και σχέδια από τη Σαντορίνη του '60, αδημοσίευτο υλικό από το προσωπικό αρχείο της Σάσας Λαδά, ομότιμης καθηγήτριας Αρχιτεκτονικής ΑΠΘ.

3. 'Αστικός Γεωπολιτισμός. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΑΡΚΟ ΔΕΘ'

Η έκθεση φιλοξενεί έργα Μεταπτυχιακών Φοιτητών/τριών Αρχιτεκτονικής Τοπίου ΑΠΘ που έγιναν στο πλαίσιο του μαθήματος Σχεδιασμός Τοπίου, Αστικών Υπαιθριών Χώρων, του θερινού εξαμήνου 2021-2022, με διδακτική ομάδα τη Μαίρη Ανανιάδου-Τζημοπούλου και την Αναστασία Παπαδοπούλου.

4. 'Σχεδιασμός του τοπίου δυτικά της Θεσσαλονίκης 'Encounters with a Sleeping Beauty'

Η έκθεση φιλοξενεί έργα Μεταπτυχιακών Φοιτητών/τριών Αρχιτεκτονικής Τοπίου ΑΠΘ που έγιναν στο πλαίσιο του μαθήματος Σχεδιασμός Περιαστικού, Αγροτικού και Φυσικού Τοπίου, του χειμερινού ακαδημαϊκού εξαμήνου 2022-2023 και με διδακτική ομάδα τον Ιωάννη Τσαλικίδη, την Ελένη Αθανασιάδου, την Αναστασία Παπαδοπούλου και τη Μαρία Λιονάτου.

Και μία στρογγυλή τράπεζα με τίτλο 'Τοπίο για το Κλίμα' συνδιοργάνωση με τον Πανελλήνιο Σύλλογο Αρχιτεκτόνων Τοπίου.

Θα ήθελα να τονίσω κάτι ουσιαστικό εδώ: κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, που διήρκεσε από το 2010 και για πάνω από δέκα χρόνια, όταν πολλά επαγγελματικά πεδία αντιμετώπιζαν δυσκολίες, η δόμηση και η κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη είχε παγώσει, το ΔΠΜΣ Αρχιτεκτονικής

Τοπίου συνέχισε με το ίδιο πάθος και την ίδια ποιότητα τη διδασκαλία για τον σχεδιασμό, τον προγραμματισμό, τη διαχείριση και την προστασία του τοπίου. Αυτό γινόταν με τη βαθιά πεποίθηση ότι η Αρχιτεκτονική Τοπίου θα αναβιώσει και ότι μια μέρα θα αναγνωριστεί στην Ελλάδα ως εφαρμοσμένο αντικείμενο ισάξιο των άλλων, με σημαντική προσφορά στον ποιοτικό σχεδιασμό του υπαίθριου χώρου κάθε κλίμακας.

Σημειώνεται ότι οι Αρχιτέκτονες Τοπίου δεν έχουν επαγγελματικά δικαιώματα στην Ελλάδα. Οι απόφοιτοι των δύο μεταπτυχιακών προγραμμάτων στην Ελλάδα (ΑΠΘ + ΓΠΑ), που διαρκούν δύο έτη, δεν απολαμβάνουν επίσημης επαγγελματικής αναγνώρισης. Η δημιουργία ενός προπτυχιακού τμήματος Αρχιτεκτονικής Τοπίου σε ελληνικό πανεπιστήμιο αποτελεί επείγουσα ανάγκη που θα αναγκάσει το κράτος και τα επιμελητήρια να αναγνωρίσουν το δικαίωμα των Αρχιτεκτόνων Τοπίου στην αγορά εργασίας και την νόμιμη ενασχόλησή τους με τον σχεδιασμό του υπαίθριου χώρου σε κάθε κλίμακα. Η απουσία τους από τον σχεδιασμό του ελληνικού τοπίου είναι εμφανώς ανησυχητική.

Η σημερινή πλήρης αίθουσα αποτελεί ένα μικρό, αλλά σημαντικό βήμα προς αυτήν την κατεύθυνση.

Σας ευχαριστούμε για την παρουσία σας!

LANDSCAPE ART AND DESIGN: THE ECOLOGY OF IDEAS

Valerio Alberto Morabito

Architect and Professor Università Mediterranea di Reggio Calabria
valerio.morabito@unirc.it

We are living in a period concerning profound social and cultural changes. In the recent past, the invention and evolution of laptops and new technologies for digital drawings have fundamentally revolutionized creative art and imagination, prompting designers to experiment with original forms of landscape architecture with increasingly bold, innovative, and unusual materials and technologies. The classical biometric parameters of the built environment have changed with the use of parametric and logarithmic technologies. The production of materials for architecture and landscape has also evolved and improved, thanks mainly to these innovative technologies.

The tremendous new revolution that is now looming mightily on the threshold of creativity and imagination in the art of landscape architecture is the Artificial Intelligence.

Like any revolution in the past, it will profoundly affect creativity and imagination in building new cultural paradigms.

One of the most controversial aspects of AI is the replacement of human intelligence in many of its activities, even going as far as excluding one of the leading human activities, which is the use of hands.

When discussing art design and landscape, does it make sense to call the ecology of ideas the new process of creativity and imagination that are born, nurtured, and multiplied in AI time?

A brief cultural context between art, ecology, and design

Since Olmsted realized *Central Park*, he founded the discipline of Landscape Architecture (. *Central Park* embodied many of the modern discipline's fundamental philosophical and practical issues, giving Landscape Architecture an intrinsic theoretical and practical energy. Working with the soil, time of nature, rocks and trees, water, and paths, Olmsted and Vaux engaged, ante litteram, in different research fields and topics such as ecology, design, art, and social policy, to list a few. Since then, the discipline has shifted from the large to the small scale, from regional planning to city planning, from land governance to urban spaces, from public parks to private and public gardens, configuring an innate complexity and dynamism.

In the middle of the twenty-first century, according to Ian McHarg, ecology has become an integrated, fundamental, and indispensable science of landscape architecture (McHarg, 1968). He envisioned the trajectory of an environment that was changing quickly, arguing that landscape architecture integrated into ecology, or vice versa, had the legacy to afford the contemporary complex human environments and settlements. (Weller, 2014) The decomposition of landscapes into different layers, each carrying specific information and meanings, invented a methodology of analysis that is still in use today. From the analyses and in-depth knowledge of territories, landscapes consistently reacted to demands for changes through design directly inferred from nature. Even if his methodology became more and more mechanical with a few practical applications, his visions and legacy are milestones in landscape architecture.

Almost in the same period, the Land Art movement investigated ecology through the lenses of poetry and art. The 70s artistic movement did not want to solve any specific ecological problems. Still, it intended to point out the importance of human activities, either artistic, social, political, or productive. The Double Negative by Michal Eizer and the Spiral Jetty by Robert Smithson delineated a new ecological landscape idea without solving any evident and practical ecological issues. Nevertheless, these artistic acts emphasized the crucial dramatic modern relationships between nature and human beings.

In this context, among many, James Corner, at the end of the last century, described ecology as an agent of creativity and imagination, opening the discipline of landscape architecture to new ecological design concepts, approaches, and methodologies. (Corner, 2014)

A new context of design and representation

In the last few years, landscape architecture has changed due to the dramatic evidence of climate change. Concepts such as resilience, mitigation, recycling, durability, low-maintenance vegetation, and water scarcity or abundance are placed alongside landscape ecology.

Furthermore, cities, asking for more accessible, democratic, and cultural integration spaces, have become intelligent.

In this complex cultural context of modern landscape architecture, which has been changed by using digital technologies for years now, artificial intelligence has emerged like an Arabian Phoenix.

However, I must admit that, in general, I know very little about AI, mainly when applied to landscape architecture. Still, following what Kongjian YU wrote, "It enables the collection, storage, and analysis of landscape information to be more efficient and accurate, and allows us to reproduce, perceive, and experience landscapes in unprecedented ways."

By transforming and translating words and data into images, AI produces faster and well-adapted images for parks, urban spaces, and gardens, mirroring our desire to live (YU, 2018.) Working on precise requests and elaborate discussions, AI produces realistic scenarios, picking up from an infinite repertoire of objects, people, photos, and representations to mimic designers', politicians', clients', visitors', associations', and ordinary people's desires. This process stops when our eyes are satisfied as if we take instant ecological Polaroids of our new places. AI helps us feel socially comfortable and economically protected, envisioning spaces that exclude uncertainty.

Questions

As Kongjian YU affirms, is it true that AI capacity "allows us to return to creation and design"?

What about landscape architecture creativity and imagination (Corner, 2020) in a new AI era?

In particular, which kind of methodology may we use to teach new creativity and imagination to our students and us? Is it possible and proper to imagine a process where the AI is marginal or less present?

Stem Ideas, like ecological ideas

To answer these questions, we must introduce the concept of stem ideas, which then refers back to the initial concept of this communication on landscape art and design and the ecology of ideas

In medical science, "Stem cells are cells with the potential to develop into many different types of cells in the body. They serve as a repair system for the body." (Medline Plus, 2016)

Stem ideas of landscape architecture are ideas in the form of hand notes, traces, drawings, and representations that are more or less developed, more or less complicated, and more or less elaborated and do not have any specific purpose but the potential to develop into many different types of design ideas. Designers create, imagine, and collect ideas, and they build a stem ideas archive that is ready to be used when creativity and imagination work for a park, public space, or garden. Stem ideas, like stem cells, can develop and repair systems for our cities, landscapes, and urban spaces, as required.

Some may argue that AI uses an immense archive of information and creativity; through this process, imagination can be infinite. Someone else believes that creativity and imagination lie in archiving personal information to be picked up when necessary.

I believe that, at the very beginning, all processes of imagination and creativity start by hand, even if we ask AI to help us.

To select the stem ideas, the gesture of hands must be fast, rapid, and precise and take place immediately to fix moments chosen by chance, causality, and contingency.

This archive of stem ideas exists through the craft act of hand gestures.

Existing things – details, small objects, visible and invisible traces – collected and separated by their primordial meanings are waiting to be used in ecological transformations. Exaptation is the concept used in the theory of species evolution to explain this process; the wings of dinosaurs, used for body temperature regulation, are now reused for flight (Gould, Vrba, 1982). Through this

trajectory, ecology is no longer just a technical process in generating ecological systems. Still, it is the ecological idea of reducing human space.

An example of the ecological ideas: Mr. Palomar goes to Oslo

Mr. Palomar Goes to Oslo is a series of drawings about the famous Italo Calvino's book Mr. Palomar (Calvino, 1985).

Mr. Palomar was invited to describe Oslo before visiting the city; this time, the direct view of the city is precluded, and the physical reality is intangible. He has never been there and has only distant traces, signs, and ideas. So, forced into a new experience, Mr. Palomar abandons words and tries to draw Oslo's sea, colors, buildings, and city structure. He imagines Oslo and creates maps of ideas, expectations, and desires. These two-dimensional tales are notes, errors, and approximations of unknown, unreal, imaginary landscapes, the city's horizontal and vertical surfaces (Calvino, 1986) to be known, confirmed or discarded, verified or hidden. It is an irrational preparation for a rational trip from the center of the Mediterranean, where Palomar is now, to the far north of Europe: a new challenge for him. He repeatedly and obsessively draws the sea and the fjords, the buildings streaked upward, and landscapes that, in autumn, have the color of food, the smell of wine, and the taste of dessert. The Autumn landscapes compress the sea and city's spaces and make it unstable. Each line demands its identity, each sign books its notoriety, and each trace etches its presence.

Mr. Palomar reprocesses the city of Oslo, extracting its stem cells and indispensable resources to feed his archive of creativity and imagination.

The ecological ideas of students

I require students to draw by hand the first intuitive forms of ideas. And they must be faster than AI. Notes, doodles, lines, traces, and drawings with inner undisclosed significance settle on paper. The landscape of signs comprises minimal objects arranged by chance and opportunity, weaving irrational relations of opportunity between them. It is an archive of opportunities and possibilities. Then, students name the city they want to represent and begin to use the notes, doodles, signs, and traces they had collected. The previously unknown meaning now becomes apparent; it takes shape with the forms of the spaces they built, the relationships they integrated, and the places they thought about.

Through this process, the embryonal stem ideas evolve to another level: the students' idea of landscape.

Whether students are good or bad at hand drawings, following this methodology, they produce intelligent drawings, which pertain to a precise balance between initial randomness and an exact geometry for contents.

During a workshop at the University of Calgary, Canada, students had to imagine the city of Calgary by incorporating landscape elements unfamiliar to them and the city.

Teaching classes on landscape representation for many years in the Department of Landscape Architecture at the University of Pennsylvania, students experimented with the ecology of ideas, developing a process of representation that engaged the cities like palimpsests where to write new landscape stories.

At the Università degli Studi Mediterranea di Reggio Calabria, we created a linear city with more than nine hundred drawings. They were placed on the floor of the central corridor, creating a continuity of landscape spaces, urban places, and hidden gardens.

Landscape art and design: the ecology of ideas

To conclude, I must remind myself of what Kongjian YU wrote: "We embrace AI although in the age when AI is gradually replacing, defeating or even destroying humans. That is because we believe that if there is only one human left in the world, he or she must be a designer!" (YU, 2018)

YU's sentence can be interpreted both positively and negatively. If AI will succeed in destroying our creativity and imagination, I do not want to be the last designer to be buried and prayed over by an AI entity.

Italo Calvin said that his Idea of Literature was the only weapon he could use to oppose the proliferation of images (Calvino, 1988). He wrote this in one of his lectures for the next millennium, which is what we live in now.

I like the word idea; unlike identity, it is more flexible, dynamic, and quick.

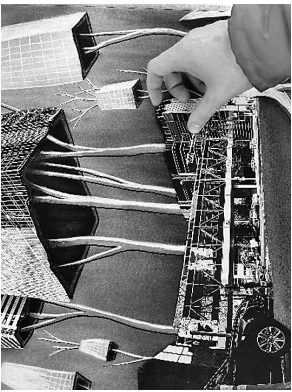
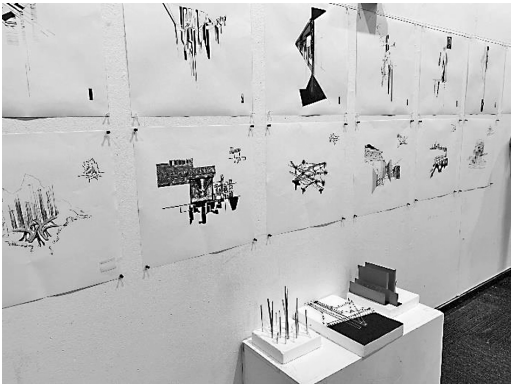
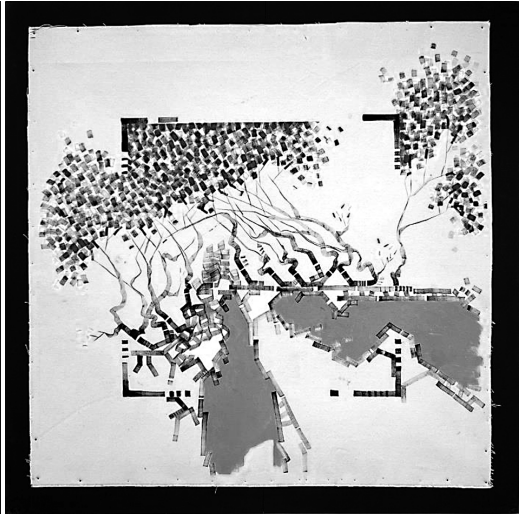
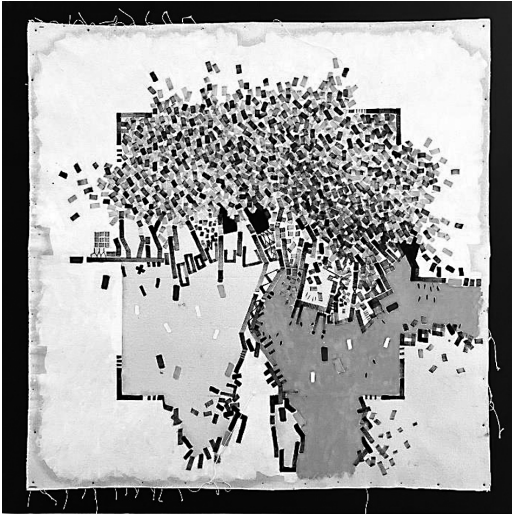
For this reason, I always encourage my students to explore their idea of landscape architecture by building a collection of stem ideas.

This is a way to convince them that AI time needs different challenges of creativity and imagination.

I like to think that the ecology of ideas can help us with this new challenge.

Bibliography

- Thompson, I. (2014). *Landscape Architecture: A Very Short Introduction*. Oxford University press.
- McHarg, I. (1969). *Design with Nature*. Garden City, N.Y.: Published for the American Museum of Natural History [by] the Natural History Press.
- Weller, R. (2014). "Stewardship ovvero la guida responsabile", *Topscape Paysage*, Vol. 13, pp. 60-62.
- Kongjian, Y. (2018). *Artificial Intelligence and future Landscape Architecture*. Editorial in *Landscape Architecture Frontier*.
- Corner, J., Hirsch, A.B. (2014). *The Landscape Imagination*, New York, USA: Princeton Architectural Press.
- Medline Plus, <https://medlineplus.gov/stemcells.html#:~:text=Stem cells are different from, blood cells, and brain cells>.
- Gould, S., Vrba, E. (1982). *Exaptation-A Missing Term in the Science of Form*. *Paleobiology*, Winter, Vol. 8, No. 1 (Winter, 1982), pp. 4-15 Published by: Cambridge University Press.
- Calvino, I. (1985). *Mr. Palomar*, San Diego, New York, London: Harcourt Brace Jovanovich, publisher.
- Kongjian, Y. (2018). *Artificial Intelligence and future Landscape Architecture*. Editorial in *Landscape Architecture Frontier*.
- Calvino, I. (1988). *Six Memos for the next Millennium*. Cambridge, MA: Harvard University Press. Series: Charles Eliot Norton lectures:1985-1986.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ 1

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΠΙΟΥ Ι

Προεδρείο: Σ. Ζαφειρόπουλος, Ε. Αθανασιάδου

Chairpersons: S. Zafeiropoulos, E. Athanasiadou

LANDSCAPE PLANNING AND DESIGN I

SESSION 1

REGENERATION OF FORMER LIGNITE MINES AND LANDSCAPE DESIGN IN GREECE

Panifa Karamanea¹, Thanasis Polyzoidis²

1. Architect MARCH NTUA, Landscape Architect
MLA ETSAB UPC, Associate Prof. School of
Architecture, TUC, topio7 architects,
panif27@hotmail.com

2. Architect MACRH NTUA, Landscape Architect
MLA ETSAB UPC, topio7 architects,
ath.polyzoidis@gmail.com

ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΡΩΩΝ ΛΙΓΝΙΤΟΥΡΧΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΙΑΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Πανίνα Καραμανέα¹, Θανάσης Πολυζωίδης²

1. Αρχιτέκτων Μηχανικός MARCH ΕΜΠ, Αρχιτέκτων
Τοπίου MLA ETSAB UPC, Αναπληρώτρια καθηγήτρια,
Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Πολυτεχνείο Κρήτης,
topio7 architects, panif27@hotmail.com

2. Αρχιτέκτων Μηχανικός MARCH ΕΜΠ, Αρχιτέκτων
Τοπίου MLA ETSAB UPC, topio7 architects,
ath.polyzoidis@gmail.com

Εισαγωγή

Η ενασχόληση με την αρχιτεκτονική και το τοπίο ωθεί στην καλλιέργεια της ματιάς τόσο σε σχέση με τις πολιτιστικές ιδιαιτερότητες και την ταυτότητα ενός τόπου, όσο και σε σχέση με τα φυσικά, μορφολογικά και βιολογικά του ιδίωμα. Στον τοπιακό σχεδιασμό η οικολογία ως στοιχείο της σύνθεσης, αποτελεί σημαντικό και κυρίαρχο συστατικό εργαλείο ενός έργου. Με ποιόν τρόπο μπορεί η αρχιτεκτονική τοπίου και οι πρακτικές της να συμβάλλει ώστε να ανακτηθούν εγκαταλελειμμένοι τόποι μεγάλης κλίμακας πρώην εξορυκτικής εκμετάλλευσης; Ποια τα συνθετικά εργαλεία, το σύστημα που εισάγεται για να οργανωθεί ο χώρος; Το ερώτημα δεν είναι μόνο το τί είναι τοπίο ως επιστημονικό αντικείμενο, αλλά και το πώς μπορεί να σχεδιαστεί και να αποτελέσει ένα δυναμικό συντελεστή μεταβολής και αναγέννησης του περιστατικού χώρου σε περιβαλλοντικό αλλά και κοινωνικοοικονομικό επίπεδο. Η συνήθης κατάσταση μετά την εκμετάλλευση σε τέτοιες πρώην βιομηχανικές περιοχές εξόρυξης, είναι η εγκατάλειψη και η αδιαφορία. Είναι μια συνηθισμένη εικόνα στην αστική περιφέρεια ή στην ύπαιθρο, να παρατηρεί κάποιος μεταβιομηχανικούς εγκαταλελειμμένους χώρους, πρώην ορυχεία και λατομεία που στερούνται ταυτότητας και νέας χρήσης. Η εισήγηση αναδεικνύει τη δημιουργική σχέση της αρχιτεκτονικής τοπίου με τη φύση και τις διεργασίες της, τις στρατηγικές που αποσκοπούν στην βιωσιμότητα και αειφορία, στην έννοια του χρόνου, στην δυνατότητα που διαθέτει ο σχεδιασμός τοπίου να δημιουργεί χώρους ζωής για ευρύτερα οικοσυστήματα, όπου άνθρωπος, βλάστηση και πανίδα συνυπάρχουν ισοδύναμα. Θα γίνει αναφορά σε μεθοδολογίες και παραδείγματα από σύγχρονες διεθνείς πρακτικές έργων αποκατάστασης πρώην βιομηχανικών και εξορυκτικών περιοχών και κατόπιν θα παρουσιαστούν 2 βραβεία αντίστοιχων διαγωνισμών των συγγραφέων από την Ελλάδα, τα οποία πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο της διεθνούς κινητοποίησης Δίκαιης Μετάβασης (just transition) για την κλιματική αλλαγή και την περιβαλλοντική κρίση. Δίκαιη μετάβαση ονομάζεται η μετάβαση των σημερινών κοινωνιών στη μεταλινιπική εποχή: "Η δίκαιη μετάβαση είναι ένα πλαίσιο που αναπτύχθηκε από το συνδικαλιστικό κίνημα για να συμπεριλάβει ένα φάσμα κοινωνικών παρεμβάσεων που απαιτούνται για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων και των μέσων διαβίωσης των εργαζομένων όταν οι οικονομίες μεταβαίνουν σε βιώσιμη παραγωγή, κυρίως για την αποφυγή της κλιματικής αλλαγής και την προστασία της βιοποικιλότητας. Οι στόχοι για το κλίμα θέτουν πρότυπα για μια καθαρή οικονομία". Πηγή: <https://en.wikipedia.org/wiki/>

39

Σύγχρονες διεθνείς πρακτικές

Οι εγκαταλελειμμένες βιομηχανικές περιοχές έχουν καταστεί κρίσιμο ζήτημα σε πολλές προηγμένες χώρες σε όλο τον κόσμο. Η ανάκτησή τους γίνεται ένα σημαντικό θέμα της βιομηχανικής κληρονομιάς και του τοπίου. Αποτελεί σχεδιαστική πρόκληση η αποκατάσταση αυτών των χώρων και η επαναφορά τους στη "ζωή" χωρίς να χαθεί η ιδιαίτερη ατμόσφαιρα, η μνήμη και η εγγενής αίσθηση του τόπου που εκπέμπουν. Ταυτόχρονα, προσφέρουν ένα έδαφος για σχεδιαστικό πειραματισμό και τεχνολογική καινοτομία, προκειμένου να επιτευχθεί νέα δημιουργία τοπίου με χαρακτηριστικά οικονομικής βιωσιμότητας και οικολογικής ανθεκτικότητας. Προκύπτουν τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα: πώς μπορεί ο σημερινός σχεδιασμός τοπίου να συμβάλει στη μεταμόρφωση ενός εγκαταλελειμμένου μεταβιομηχανικού τόπου; Με ποιον τρόπο ο σχεδιασμός ανταποκρίνεται στην αλλαγή με την πάροδο του χρόνου και αποδίδει στην κοινωνία της κλιματικής αλλαγής ένα σύγχρονο βιώσιμο έργο; Είναι οι μέθοδοι ανάκτησης του τοπίου η κινητήρια δύναμη για την επανααξιοποίηση τέτοιων τόπων στον 21^ο αιώνα;

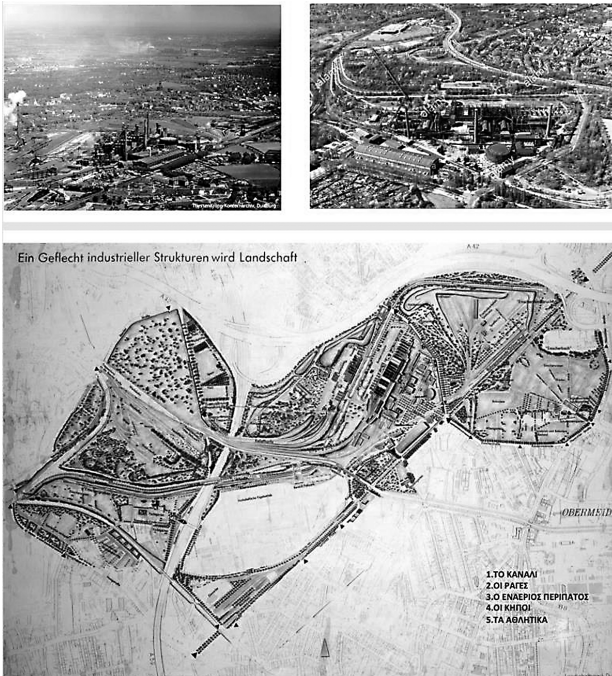
Οι σύγχρονες προσεγγίσεις για την αποκατάσταση περιοχών πρώην εξορυκτικής δραστηριότητας σε διεθνές πλαίσιο, χαρακτηρίζονται από μια μετάβαση προς μια βιώσιμη περιβαλλοντικά και

πολυλειτουργική χρήση της γης, με στόχο τη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των εξορυκτικών δραστηριοτήτων.

Έργα όπως ο διαγωνισμός IBA Ruhr Emscher Park (1991-2002) και το στρατηγικό σχέδιο ανάπτυξης του αρχιτέκτονα τοπίου και πολεοδόμου Peter Latz, το Fresh Kills στο Staten Island (2001-σήμερα), της Νέας Υόρκης από τους Field Operations και τον αρχιτέκτονα τοπίου και σχεδιαστή James Corner, δείχνουν πιθανές λύσεις ανάκτησης μολυσμένων πρώην βιομηχανικών χώρων στην ύπαιθρο και καταδεικνύουν την πολιτιστική και κοινωνική αναγκαιότητα της επανασκιοποίησης τέτοιων τοποθεσιών για τις σημερινές κοινωνίες.

(i) Emscher Park, Duisburg Nord Ruhr, Peter Latz (1991-2002)

Το έργο Emscher Park του Peter Latz στην περιοχή Duisburg Nord στην Ruhr της Γερμανίας, ξεχωρίζει για την καινοτόμα προσέγγισή του στον μετασχηματισμό πρώην εξορυκτικών τοποθεσιών σε οικολογικά αξιόλογα και κοινωνικά δυναμικά τοπία. Το έργο που ανήκει σε ένα ευρύτερο πρόγραμμα αποκατάστασης της περιοχής, επικεντρώνεται στην οικολογική αναζωογόνηση του μεταβιομηχανικού τοπίου, στην εξυγίανση του υπάρχοντος υδάτινου καναλιού και την συνολική μετατροπή του χώρου σε μητροπολιτικό πάρκο με νέες χρήσεις πολιτισμού και αθλοπαιδιές. Οι προσπάθειες αποκατάστασης υπερβαίνουν την απλή ανακατασκευή, και ανασυγκροτούν τον χώρο σε δυναμικές δομές που συνδυάζονται αρμονικά με το φυσικό περιβάλλον, δημιουργώντας ένα περιβάλλον με πολιτιστικές εναλλασσόμενες δράσεις και έντονο κοινωνικό αντίκτυπο για τις τοπικές κοινότητες.

Εικ. 1. Emscher Park στην περιοχή Duisburg Nord στην Ruhr της Γερμανίας, από τον αρχιτέκτονα και αρχιτέκτονα τοπίου Peter Latz

(ii) «lifescapes», Fresh Kills Staten Island Νέα Υόρκη, Field Operations James Corner, (2001-2030)

Πενήντα χρόνια εναπόθεσης αστικών απορριμμάτων στο Fresh Kills του Staten Island στην Νέα Υόρκη διαμόρφωσαν μια μολυσμένη έκταση με λόφους μέχρι και 70m ύψος. Η πρόκληση της μετατροπής του αλλοιωμένου περιβαλλοντικά τόπου και πρώην υγροβιότοπου, σε μητροπολιτικό πάρκο, οδήγησε τους μελετητές στο σχεδιασμό μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής ανασυγκρότησης βασισμένη στις φυσικές διεργασίες. Ακολουθώντας χρονολογία 30 ετών η διαδικασία ξεκινά από την αποκατάσταση και απορρύπανση των εδαφών, προχωρώντας στην συγκρότηση ενός υποβάθρου που θα επιτρέψει στην φύση να επαναλειτουργήσει. Η επέμβαση προτείνει μια διαδικασία οικολογική που προσαρμόζεται με το πέρασμα του χρόνου και αφορά στην

ενεργοποίηση των διαδικασιών φυσικής ανάταξης και όχι τόσο στην σχηματοποίηση μορφών στον χώρο. Η προσέγγιση υπογραμμίζει την αειφορία και τη βιωσιμότητα ως κείρια κριτήρια στη διαχείριση των μεταβιομηχανικών περιοχών και αποτελεί ένα παράδειγμα διαχείρισης αλλοιωμένων περιβαλλοντικά περιοχών και ανασχεδιασμού τους με κριτήρια την αειφορία και την βιωσιμότητα.

Εικ. 2. «lifescapes» στο Fresh Kills του Staten Island, από τους James Corner / Field Operations.

Διαγωνισμοί της ΔΕΗ στην Ελλάδα

Η Διεύθυνση Μελετών Λιγνιτικού Κέντρου Δυτικής Μακεδονίας της ΔΕΗ προκήρυξε σε σειρά το 2016 και 2019 αντίστοιχα, δύο καινοτόμους αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς, που αναζητούσαν εργαλεία και στρατηγικές σχεδιασμού και ανάπλασης τοπίου σε περιοχές εξόρυξης λιγνίτη στην Δυτική Μακεδονία. Η συμβατική υποχρέωση της ΔΕΗ είναι η αποκατάσταση των εδαφών και επιπλέον στόχος, σε σχέση με τους εν λόγω διαγωνισμούς, είναι η δημιουργία πρότυπων, μεγάλης κλίμακας πάρκων αειφορίας που να απευθύνονται στις τοπικές κοινωνίες. Οι αναπλάσεις αυτές θα συμβάλλουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής της περιοχής, καθώς θα αποτελέσουν πόλο έλξης σε τοπικό και υπερτοπικό επίπεδο. Παράλληλα αποτελούν σύγχρονο επιστημονικό πεδίο εφαρμογής των αρχών του οικολογικού τοπιακού σχεδιασμού.

Οι προτάσεις που παρουσιάζονται σχεδιάζουν με την φύση, αναδεικνύοντας τις αρετές της κάθε τοποθεσίας και αποκαθιστώντας τα τρωτά και προβληματικά σημεία. Σε κάθε πρόταση επιχειρείται να εμπλουπιστεί οικολογικά και να αναδειχθεί με ήπιους χειρισμούς η δυναμική, η ατμόσφαιρα και τα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου τοπίου ενδοχώρας της Δυτικής Μακεδονίας. Σύμφωνα με τους μελετητές πρόκειται για ιδιαίτερους τόπους με εντυπωσιακές θέες του ορίζοντα και ισχυρή την ανάμνηση της προηγούμενης χρήσης. Ωστόσο, δεν έχουν αξιοποιηθεί τα χαρακτηριστικά του, ενώ διέπονται από ασυνέχεια, αντιληπτική και οικολογική αποσπασματικότητα, καθώς και δυσκολία στην προσβασιμότητα.

Εικ 3. Περιοχή λιγνιτικού κέντρου ΔΕΗ Δυτικής Μακεδονίας.

Η πρόταση «οικολογικές διαδρομές» που έλαβε το Α' Βραβείο στον Αρχιτεκτονικό διαγωνισμό Ιδεών «Ανάπλαση και Επανάχρηση πρώων εξορυκτικών περιοχών λιγνίτη στην περιοχή της Δυτικής Μακεδονίας» (2016) αφορά την περιοχή λιγνιτωρυχείου Πτολεμαΐδας στον νομό Κοζάνης και έχει διάσταση 188,737 ha.

Αυτό το τοπίο ενδοχώρας της Δυτικής Μακεδονίας αν και έχει υποστεί την ανθρωπογενή επέμβαση, διατηρεί σε ικανοποιητικό βαθμό μια ομορφιά με έντονο το φυσικό στοιχείο. Η περιοχή χρήζει μίας νέας χειρονομίας ήπιας επέμβασης, προκειμένου να αναδειχθεί και να αποτελέσει πόλο αξιοποίησης. Στόχος της πρότασης είναι να διατηρηθεί η ατμόσφαιρα του συγκεκριμένου τοπίου μέσω της ενοποίησης των συνδέσεων σε όλες τις κλίμακες.

Η ιδέα προέρχεται από τη διαμήκη μορφή της τοποθεσίας που λειτουργεί και ως οικολογικός διάδρομος. Προτείνεται σύστημα ροών και οικολογικών διαδρομών διαφορετικών χαρακτήρων και ποιοτήτων που δύνανται να φιλοξενούν χρήσεις πολιτισμού, αναψυχής, αθλητικών και καλλιεργειών.

Η ενοποίηση και η συγκρότηση ενός συστήματος συνδέσεων από την μεγάλη τοπιακή κλίμακα, στην ενδιάμεση κλίμακα των επιμέρους τόπων, ως την μικρή κλίμακα του επισκέπτη και της κατασκευής, αποτελεί κεντρικό άξονα των συνθετικών προθέσεων και χωρικών ποιοτήτων.

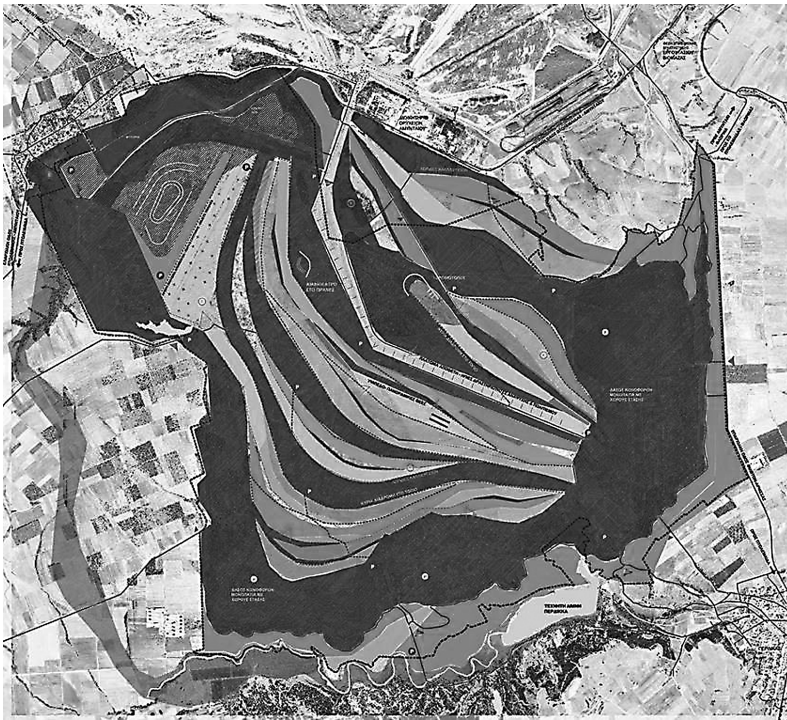
Εικ. 4. «οικολογικές διαδρομές», Πτολεμαΐδα, Κ.Ανδρίτσου, Π.Καραμανέα, Θ.Πολυζωΐδης, αρχιτέκτονες, αρχιτέκτονες τοπίου

Η πρόταση «τοπία μεταβολισμού» που έλαβε το Γ' Βραβείο στον Πανελλήνιο Χωροταξικό Διαγωνισμό Ιδεών για τον «Τοπικό Επαναπροσδιορισμό και Παραγωγική Επανάσταση της εξωτερικής απόθεσης του Ορυχείου Αμυνταίου» (2019) αφορά την περιοχή λιγνιτωρυχείου εξωτερικής απόθεσης του Ορυχείου Αμυνταίου στην Δυτική Μακεδονία και έχει διάσταση 2.200 ha.

Στόχος της πρότασης είναι η οικολογική και περιβαλλοντική αποκατάσταση και ο μετασχηματισμός του αλλοιωμένου τοπίου εξόρυξης λιγνίτη σε έναν τόπο παραγωγικό και εύφορο, διατηρώντας το πνεύμα του τόπου και της μνήμης της προηγούμενης χρήσης. Χρησιμοποιώντας την οικολογία ως ρυθμιστή των διαδικασιών ανασυγκρότησης, παράγεται μια νέα τοπιακή οντότητα, κατάλληλα συνδεδεμένη με τη γύρω περιοχή, με νέες χρήσεις πολιτισμού, αγροτουρισμού και αθλητισμού που θα αποτελέσουν πόλο έλξης. Μια περιοχή που θα επαναπροσδιορίσει την τοπιακή της ταυτότητα ως ένα παραγωγικό τοπίο αγροτικής εκμετάλλευσης της Δυτικής Μακεδονίας, με άπλα οριζόντων αλλά και χρήσεις ήπιας αναψυχής, τουρισμού και ενέργειας. Η επέμβαση δρα ως στρατηγική που αναπτύσσεται σε 4 θεματικούς άξονες οργάνωσης σε οικολογικό, κυκλοφοριακό, παραγωγικό και τοπιακό επίπεδο.

Η ιδέα γεννιέται από την ανάγκη δημιουργίας ενός διαρθρωτικού συστήματος σκελετού-δικτύου που θα οργανώνει το χώρο, θα διαγράφει με καθαρότητα τα όρια της περιοχής μελέτης και θα συρραφτεί στην υπάρχουσα τοποθεσία ως ένας νέος τοπιακός ιστός αναγέννησης του αλλοιωμένου τοπίου. Η ανάγκη περιβαλλοντικού εμπλουτισμού και αποκατάστασης της οικολογικής δομής και βιοποικιλότητας, οδήγησε στη διαχείριση του τοπίου ως μία ακολουθία επάλληλων ζωνών οργάνωσης καλλιεργειών, χρήσεων και δασικών μαζών. Το σύστημα αυτό σε συνεργεία με το δίκτυο κίνησης, γεωμετροποιεί και διασυνδέει τα όρια της περιοχής μελέτης, τις επιμέρους χωρικές ενότητες και τα ενδιαιτήματα (habitats). Το παραγόμενο αποτέλεσμα διέπεται από διαδικασίες τοπιακού μεταβολισμού, παράγοντας σειρά τοπίων διαφορετικών χαρακτήρων και ποιτήτων.

Με αυτούς τους χειρισμούς η πρόταση επιθυμεί τη συνένωση, τη διασύνδεση και την ενσωμάτωση των υπάρχοντων θραυσμάτων τοπίου σε ένα νέο τοπιακό συνεχές, σε ένα νέο καμβά τοπίων που βρίσκονται σε διαρκή οικολογική μεταβολή στη διάρκεια του χρόνου, προσφέροντάς ταυτόχρονα ένα πλούσιο πρόγραμμα χρήσεων και δυνατοτήτων για την τοπική κοινωνία.

Εικ. 5. «τοπία μεταβολισμού», Αμύνταιο, Π.Καραμανέα, Θ.Πολυζωίδης_ αρχιτέκτονες , αρχιτέκτονες τοπίου

Στρατηγικές οργάνωσης του τοπίου

Η διαχείριση οργάνωσης του χώρου σε τέτοια, μεγάλης κλίμακας, έργα υποστηρίζεται από πλαίσιο στρατηγικών που ακολουθεί την κεντρική ιδέα και δομή και συμβάλλει στην αειφορία του εγχειρήματος. Οι κυρίαρχες στρατηγικές που δομούν και τα δύο έργα των διαγωνισμών της ΔΕΗ είναι στρατηγικές:

ενίσχυσης βιοποικιλότητας & οικολογικής συνδεσιμότητας, διαχείρισης δικτύου νερού, σχεδιασμού τοπίου σε βάθος χρόνου, κυκλοφορίας – κινητικότητας –προσβασιμότητας, νέων χρήσεων, φωτισμού, αρχιτεκτονικών κατασκευών.

Βασική επιδίωξη των στρατηγικών είναι ο σχεδιασμός μέσα στο φυσικό τοπίο ώστε να μην διαταραχθούν τα υπάρχοντα ή υπό δημιουργία νέα οικοσυστήματα, αλλά να ευνοείται η ανθρώπινη παρουσία σε σχέση συμβίωσης μαζί τους. Ιδιαίτερη μέριμνα δόθηκε στη φυσική αποκατάσταση και αναγέννηση βάσει του τοπικού κλίματος στο πέρασμα του χρόνου, στο χαρακτηρισμό των εδαφών ως μη αρδεύσιμα, στις ενδημικές φυτοκοινωνίες και στην επιβίωση των ενδιαιτημάτων χωρίς συντήρηση. Στόχο αποτελεί η δημιουργία νέων ενδιαιτημάτων και η παράλληλη ενίσχυση των υπαρχόντων, η αύξηση της βιοποικιλότητας. Επίσης οι προτάσεις προωθούν την οικολογική χρήση των ομβρίων υδάτων με σκοπό την αξιοποίηση τους στην άρδευση. Το μεγαλύτερο τμήμα των χέρσων εκτάσεων προτείνονται για τη φιλοξενία καλλιέργειών, για την παραγωγή βιομάζας και παράλληλα προτείνεται η ανάπτυξη κέντρου ΑΠΕ, με προσανατολισμό στα φωτοβολταϊκά και η τοποθέτηση περιορισμένου αριθμού ανεμογεννητριών σε επιλεγμένα σημεία. Οι αρχιτεκτονικές κατασκευές που προτείνονται διακρίνονται από αναστρεψιμότητα και δεν τραυματίζουν το τοπίο, ενώ έχει ληφθεί υπόψη η οικονομία στην κατασκευή, στη συντήρησή τους και η αντοχή τους στον χρόνο.

Επίλογος

Οι προτάσεις για τις περιοχές αυτές επιδιώκουν να επανενεργοποιήσουν την ατμόσφαιρα της ενδοχώρας της Δυτικής Μακεδονίας και να συνδέσουν τα διάφορα τμήματα σε ένα συνεκτικό αφήγημα, σε μια σειρά αλληλένδετων τοπίων. Ο στόχος είναι να δώσουν πίσω σε αυτά τα εκτεταμένα εδάφη, με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και βιομηχανικό παρελθόν, τη μορφή πιλοτικών δασικών/αγροτικών πάρκων που υποστηρίζουν την οικολογία, τη μνήμη, την αειφορία και την ήπια χρήση με προστιθέμενη αξία γης, δράσεις πολιτισμού και αναψυχής και υπερτοπική εμβέλεια. Αυτά τα έργα προορίζονται να λειτουργήσουν "πιλοτικά" για το στρατηγικό σχεδιασμό μιας δίκαιης μετάβασης στη μεταλιγνιτική εποχή.

Πρόκειται για μελέτες με οικολογική και αντιληπτική ευαισθησία, που αναδεικνύουν τα χαρακτηριστικά της περιοχής με ήπιους αιφόρους χειρισμούς. Στόχος η δημιουργία νέων δυναμικών τοπίων, στα οποία άνθρωπος και φύση συνυπάρχουν αρμονικά και ισότιμα.

Οι μεταβιομηχανικοί χώροι είναι χώροι μεγάλης κλίμακας και συνήθως χρειάζονται ποικίλα συστήματα αποκατάστασης. Απαιτούν μια προσέγγιση σχεδιασμού του τοπίου με βάση τη διαδικασία εξέλιξης στον χρόνο, μια συνθετική οργάνωση που να επιτρέπει σχέσεις εν δυνάμει και που θα προάγει την ευελιξία και τις αλλαγές στην πάροδο των ετών. Μια ολοκληρωμένη προσέγγιση της τοπιακής αποκατάστασης πρώην βιομηχανικών περιοχών παρέχει ουσιαστικές ευκαιρίες για την αντιμετώπιση της πληθώρας προβλημάτων που διαπιστώνονται σε αυτές τις τοποθεσίες. Τα masterplans είναι σχεδιαστικά πλαίσια εδαφικής οργάνωσης και χωρικής ρύθμισης παρά απεικονίσεις άκαμπτων και ανελαστικών φορμαλιστικών σχέσεων. Ο σύγχρονος τοπιακός σχεδιασμός δεν αποτελεί ένα περιοριστικό πλαίσιο αλλά ένα μέσο έμπνευσης για τις δημιουργίες ανάταξης τοπίου στον 21ο αιώνα της περιβαλλοντικής κρίσης.

Ο τρόπος με τον οποίο σχεδιάζουμε και ανταποκρινόμαστε σε αυτές τις μολυσμένες και εγκαταλελειμμένες περιοχές, οι αναδυόμενες τεχνολογίες και οι στρατηγικές σχεδιασμού που χρησιμοποιούνται για την ανάκτησή τους, η κρίσιμη χρήση οικολογικών πρακτικών, δομούν μια σύγχρονη αναγεννητική προσέγγιση που είναι όλο και πιο αναγκαία, έγκυρη και επιτακτική. Αυτοί οι βιομηχανικοί χώροι έχουν χαρακτηριστεί ως τα πάρκα του 21ου αιώνα και ο τρόπος με τον οποίο τους αντιμετωπίζουμε αντανακλά την ωριμότητα και το πολιτιστικό επίπεδο στο οποίο βρίσκονται σήμερα οι κοινωνίες μας.